

Republica Moldova

GUVERNUL

HOTĂRÎRE Nr. 102
din 05.02.2013

**cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova
pînă în anul 2030**

Publicat : 08.02.2013 în Monitorul Oficial Nr. 27-30 art Nr : 146

Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Strategia energetică a Republicii Moldova pînă în anul 2030 (se anexează).
2. Ministerele și alte autorități administrative centrale, implicate în realizarea măsurilor stipulate în Strategia energetică a Republicii Moldova pînă în anul 2030, vor informa despre acțiunile întreprinse, semestrial, pînă la data de 15 a lunii ce urmează după perioada de gestiune, Ministerul Economiei, care, la rîndul său, va raporta Guvernului despre executarea prezentei hotărîri.
3. Monitorizarea și coordonarea procesului de realizare a Strategiei energetice a Republicii Moldova pînă în anul 2030 se pune în sarcina Ministerului Economiei.
4. Se abrogă:
Hotărîrea Guvernului nr. 958 din 21 august 2007 „Cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova pînă în anul 2020” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.141-145, art.1012);
punctul 13 din anexa nr.2 la Hotărîrea Guvernului nr.485 din 12 august 2009 „Cu privire la aprobarea Regulamentului Agenției pentru Geologie și Resurse Minerale” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.124-126, art. 536).

PRIM-MINISTRU

Vladimir FILAT

Contrasemnează:

**Viceprim-ministru,
ministrul economiei
Ministrul finanțelor
Ministrul mediului**

**Valeriu Lazăr
Veaceslav Negruța
Gheorghe Șalaru**

Nr. 102. Chișinău, 5 februarie 2013.

Aprobată
prin Hotărîrea Guvernului nr. 102
din 5 februarie 2013

**STRATEGIA ENERGETICĂ
a Republicii Moldova pînă în anul 2030**

I. INTRODUCERE

1. Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030 (în continuare – Strategie) oferă repere concrete pentru dezvoltarea sectorului energetic în Republica Moldova, cu scopul de a asigura baza necesară creșterii economice și a bunăstării sociale. Prin acest document, Guvernul Republicii Moldova prezintă viziunea și identifică oportunitățile strategice ale țării în contextul energetic aflat într-o rapidă schimbare din spațiul geopolitic ce include regiunea Europei Centrale, de Est și de Sud, Rusia și regiunea Caucazului. Strategia evidențiază problemele prioritare ale țării, care solicită soluții rapide și o redimensionare a obiectivelor în conformitate cu necesitatea realizării unui echilibru optim între: resursele interne (atât cele utilizate în prezent, cât și cele previzionate) și necesitățile de urgență ale țării, obiectivele Uniunii Europene și ale Comunității Energetice și țintele naționale, obligațiile internaționale privind tratatele, acordurile și programele (inclusiv politica de vecinătate) la care Republica Moldova este membră. Sînt definite obiectivele strategice generale pentru perioada 2013-2030 și obiectivele strategice specifice pentru etapele 2013-2020 și 2021-2030, cu specificarea măsurilor de implementare a acestora.

2. Prin poziția sa geografică, prin configurația rețelelor de transport regionale și potențialul de generare a energiei electrice, Republica Moldova a deținut dintotdeauna un avantaj strategic care nu a fost însă pe deplin valorificat în ultimul deceniu. Astfel, Guvernul Republicii Moldova își propune ca priorități ale Strategiei:

a) consolidarea statutului concret de țară de tranzit pentru energia electrică și gazele naturale prin întărirea bidirecțională a conexiunilor de transport;

b) construcția de capacități de generare noi și re tehnologizarea celor existente pentru consolidarea și valorificarea comercială deplină a capacității interne de generare a energiei electrice.

3. În sectorul gazelor naturale, infrastructura de transport din regiune se confruntă cu un proces de diversificare a căilor de tranzit și de repriorizare a acestora. Această evoluție va fi permanent evaluată și previzionată, cu scopul menținerii și consolidării alianțelor actuale și al asigurării infrastructurii de transport necesare valorificării acestor alianțe, indiferent de schimbările care vor avea loc, precum și pentru a influența în limite rezonabile repriorizările menționate. Noile alternative de furnizare a gazelor naturale vor fi, de asemenea, analizate și valorificate pe măsura apariției unor rezultate concrete ale proiectelor internaționale aflate în derulare sau ale celor preconizate. Statutul de țară de tranzit va fi, în ansamblu, menținut și consolidat printr-o politică internațională deschisă față de valorificarea unor configurații regionale viitoare în sectorul energetic. Conexiunea reversibilă a sistemului de transport de gaze naturale cu sistemul magistrelor de transport al gazelor naturale din UE care va fi finalizată în 2013, va oferi alternative de aprovizionare în situații de urgență și va contribui la realizarea obiectivului strategic pe termen lung, care constă în beneficierea de conexiunile existente (cu Ungaria), în construcție (cu Bulgaria) și planificate (cu Serbia¹) ale României. Ulterior, până în 2020, odată cu dezvoltarea magistrelor de gaz ale Coridorului Sudic și South Stream, această conductă va oferi conexiunea suplimentară nu numai cu țările din Balcani.

¹ Strategia Energetică a Comunității Energetice.

4. Același an, 2020, este ultimul termen stabilit de Strategie pentru finalizarea conectării sistemului electroenergetic al Republicii Moldova la Rețeaua Europeană a Operatorilor de Transport și de Sistem pentru Energie Electrică (ENTSO-E), prin punerea în aplicare a celor mai eficiente soluții tehnice, în conformitate cu rezultatele studiului de fezabilitate privind realizarea proiectului.

5. Pentru a îndeplini obiectivul ambițios, dar realizabil, de conectare a rețelei naționale de energie electrică și a sistemului de transport de gaze naturale cu sistemele din UE, finanțarea proiectelor aferente, în funcție de concluziile studiului de fezabilitate, va fi asigurată în modul cel mai rapid și mai puțin costisitor, utilizînd, după oportunități: granturi, credite pe termen lung, participarea investitorilor privați etc. Vor fi examinate toate alternativele, inclusiv Instrumentul european de vecinătate și parteneriat (2007-2013) și modalitățile de continuare a acestuia în cadrul Politicii Europene de Vecinătate, suportul instituțiilor financiare internaționale, alte surse de subvenționare,

reglementarea stimulativă și investițiile private. Pe de altă parte, întreprinderile din complexul energetic, aflate în proprietatea statului, vor reglementa arieratele acumulate, ce reprezintă, în prezent, o povară pentru acestea și subminează credibilitatea țării în fața investitorilor.

6. Republica Moldova dispune deja de o capacitate internă de generare substanțială, raportată la consumul actual și la cel previzionat, superioară din punctul de vedere al acestui raport părților contractante din Comunitatea Energetică. Cele trei direcții de consolidare a acestei capacități sînt:

a) producția în regim de cogenerare, presupunînd dezafectarea tehnologiei actuale și reconstrucția pe baze tehnologice noi, cu extinderea substanțială a capacității;

b) integrarea în rețelele de transport și distribuție a unor noi capacități, inclusiv bazate pe surse regenerabile de energie electrică;

c) consolidarea capacității instalate la Moldavskaya GRES (MGRES) prin creșterea eficienței tehnologice și valorificarea superioară a generării sale pe piața regională.

În sectoarele cogenerare și regenerabile, acquis-ul comunitar permite (pentru cogenerare) și cere (pentru regenerabile) asigurarea accesului prioritar (scheme de sprijin și dispecerizare), ceea ce reprezintă cea mai bună garanție ce poate fi acordată investitorilor, iar Guvernul Republicii Moldova și, în mod special, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică vor asigura un cadru de reglementare stimulativ, transparent, nediscriminatoriu și predictibil. Vîr fi urgentate acțiunile pe termen scurt de consolidare a conexiunii cu rețeaua ENTSO-E și de asigurare a condițiilor de natură tehnică optime de funcționare a acestei conexiuni (convenția de exploatare și întreținere a liniei electrice aeriene LEA 400 kV Vulcănești-Isaccea), vor fi asigurate pe termen mediu extinderea conexiunii și conectarea la sistemul ENTSO-E, precum și pe termen lung instrumente financiare de garantare a prețului², compatibile cu acquis-ul Tratatului Comunității Energetice. Aceste acțiuni vor stimula investițiile în capacitățile de generare. Doar în situația în care mecanismele menționate nu vor atrage investițiile private, sub imperativul îmbunătățirii calității și fiabilității aprovizionării, se va apela la utilizarea garanțiilor guvernamentale pentru investitori, sub rezerva compatibilității condițiilor acestora cu acquis-ul aplicabil.

²Reglementarea unui contract pentru diferențe și, respectiv, identificarea partenerului contractual.

7. Ca fundament al strategiei sale, Republica Moldova a stabilit opțiunea clară de integrare în Uniunea Europeană și în piața ei internă a energiei. Solicitarea de aderare la Comunitatea Energetică și îndeplinirea cu succes a etapelor de aderare reprezintă o dovadă clară a acestei opțiuni. În cadrul Comunității Energetice, regiunea Balcanilor de Vest deține o capacitate de generare limitată și învechită, fiind mai puțin atrăgătoare pentru Republica Moldova ca sursă apropiată pentru aprovizionare cu energie electrică, în comparație cu Europa Centrală și de Est. Totuși, mixul de generare a energiei electrice din regiunea Balcanilor de Vest³ bazat aproape în totalitate pe resurse hidro face posibile fluxuri complementare cu blocul format din Republica Moldova, în care generarea este bazată, în mare măsură, pe gaze naturale și Ucraina, unde cărbunele și energia nucleară dețin o cotă ridicată în mixul de generare.

³Generarea din resurse hidro constituie în Albania 96%, în timp ce în Bosnia, Herțegovina și Croația aproximativ 60%.

8. Procesul de integrare a piețelor de energie electrică și gaze naturale din Republica Moldova în piața energetică internă a UE va fi unul de durată, iar sistemul energetic al țării, economia în general și populația vor trebui să trăiască într-o perioadă de tranziție. Strategia vizează anul 2020 drept anul integrării depline în piața internă de energie a Uniunii Europene. În conformitate cu acest obiectiv, legislația țării va fi în timp util armonizată cu acquis-ul Comunității Energetice și convergentă cu acquis-ul UE, asigurîndu-se astfel compatibilitatea juridică și de reglementare cu aceste piețe.

9. Pînă în 2020, perioadă impusă de durata necesară realizării interconexiunilor de transport al

gazelor naturale și al energiei electrice, precum și a realizării funcționalității lor depline, Republica Moldova va dezvolta din punct de vedere legislativ, instituțional și logistic o piață liberalizată funcțională a energiei, conștientizând totuși faptul că doar accesul la piețele Uniunii Europene de energie electrică și gaze naturale nu va aduce soluții ușoare pentru toate problemele energetice existente ale țării. În această perioadă, Guvernul Republicii Moldova va coordona realizarea acțiunilor politice și implementarea măsurilor tehnico-legislative, necesare, pe de o parte, pentru identificarea și valorificarea celor mai sigure surse de aprovizionare cu energie pe căile existente și, pe de altă parte, pentru reducerea perioadei necesare întăririi interconexiunilor și construirii piețelor concurențiale.

10. Perioada 2013-2020 va reprezenta, de asemenea, etapa în care sînt așteptate primele rezultate în implementarea unor măsuri mai puțin costisitoare de eficiență energetică pentru reducerea consumului de energie cu 20% pînă în anul 2020 și utilizarea surselor regenerabile de energie celor mai apropiate de costul energiei convenționale, pentru asigurarea unei contribuții a acestora de 20% în mixul energetic al anului 2020. Aceste măsuri vor coexista cu achiziția încă vulnerabilă a gazelor naturale și a energiei electrice, din cauza numărului limitat de surse alternative de aprovizionare. Pe lîngă exploatarea resurselor eoliene și a celor solare, care se vor adăuga la exploatarea tradițională a biomasei pentru încălzire, prospectarea activă a resurselor naturale de hidrocarburi, inclusiv de gaze naturale neconvenționale, va putea contribui la diminuarea dependenței energetice a Republicii Moldova.

11. Evoluția sectorului energetic al Republicii Moldova în deceniul 2021 – 2030 va avea la bază implementarea cu succes a măsurilor și acțiunilor planificate pentru perioada precedentă, 2013-2020. Începutul acestei noi etape va beneficia de pe urma realizării îmbunătățirilor planificate ale mixului energetic, a reducerii consumului și a eficienței sporite în generare, transport, distribuție și consum, a conexiunilor mai puternice, a surselor de aprovizionare mai diversificate, a concurenței reale în aprovizionarea cu energie și a concentrației mai mici a pieței, a definirii de către funcționarea mecanismelor concurențiale ale pieței a unui preț transparent, a managementului responsabil, onest și cu un nivel înalt de profesionalism, precum și a accesibilității sociale sporite. Toate aceste realizări vor reprezenta platforma durabilă pentru a începe o nouă etapă în dezvoltarea Republicii Moldova, caracterizată printr-un control performant al consumului de energie și o integrare eficientă în rețea a surselor de generare mici, distribuite. Acestea sînt caracteristicile esențiale ale conceptului de rețea inteligentă, ambele bazate pe introducerea tehnologiilor mai sofisticate, ajunse la acea dată la un nivel competitiv al costurilor de implementare. Pînă în 2020, tehnologiile de generare actuale în baza surselor regenerabile de energie, care sînt, în prezent, mai puțin mature vor avea timp să devină mai competitive, iar tehnologiile noi de producere și de stocare a energiei, precum și, eventual, tehnologiile de captare a carbonului, aflate în prezent doar într-o fază experimentală, vor dobîndi dimensiunea unei economii de scară.

12. Strategia abordează perioada 2021-2030 într-un mod diferit față de perioada 2013-2020. În Uniunea Europeană este adoptat un plan global cu indicatori concreți, ce urmează a fi atinși pînă în anul 2020, iar pentru perioada 2021-2030 există doar previziuni sub forma unor foi de parcurs, pentru a asigura o continuare lină după pragul rigid reprezentat de anul 2020.

Pe parcursul perioadei 2013-2020 Republica Moldova va avea întreaga imagine a modelelor vizate și va continua implementarea acestora, considerînd anul 2020 drept punctul de reper al integrării depline în piața UE. După 2020, Republica Moldova va urmări aceleași direcții pe care le va urma UE, împărțînd cu statele sale membre incertitudinile, riscurile și beneficiile unui larg spațiu comercial.

II. SITUAȚIA ACTUALĂ ȘI PROBLEMELE IDENTIFICATE

13. Prezenta Strategie se bazează atît pe date provenite din surse externe, în principal cele mai recente date publicate de EUROSTAT și de Direcția Generală pentru Energie a Comisiei Europene (Observatorul pieței), cît și pe date interne, care provin de la Biroul Național de Statistică, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, SA „Moldovagaz”, ÎS „Moldelectrica”, precum și din documentele de politici ale țării. În cazul în care au fost identificate diferențe între datele interne datorate utilizării unor surse sau metodologii de prelucrare diferite, datele Biroului Național de

Statistică au prevalat. Armonizarea metodologiilor pentru colectarea, înregistrarea, prelucrarea și prognoza datelor statistice naționale cu privire la energie reprezintă o direcție principală de acțiune în perioada de implementare a obiectivelor Strategiei.

Sursele de energie și repartizarea consumului

14. Republica Moldova este un importator net de energie, gazele naturale achiziționate dintr-o sursă unică reprezentând sursa majoră de combustibil (tabelele 1.1, 1.2 și figura 1.1 din anexa nr.1).

Există mai multe țări în UE, mai mici sau mai mari decât Republica Moldova, cu un grad de dependență energetică apropiată, în timp ce, an de an, însăși UE devine tot mai dependentă de importul de energie (figurile 1.2 și 1.3 din anexa nr.1). Cu toate acestea, structura mixului energetic al UE-27 (figura 1.4 din anexa nr.1) este foarte diferită de cea a Republicii Moldova în ceea ce privește participarea gazelor naturale (23,9% față de 40,5% în Republica Moldova, adică aproape jumătate), astfel încât impactul acestei dependențe este diferit. Contribuția combustibilului fosil lichid la mixul energetic este mai echilibrată. Rezervele de petrol ale Republicii Moldova sînt foarte mici. Ele sînt situate în partea de sud a țării, fiind extrase în raionul Cahul, în timp ce rezervele identificate în raionul Cantemir nu au fost încă exploatare. Cărbunile are o participare mai redusă în mixul energetic din Republica Moldova. În lumina politicii UE de promovare a generării energiei electrice prin tehnologii cu emisii de carbon reduse, acest fapt trebuie perceput ca o condiție favorabilă implementării în Republica Moldova a unei politici coerente cu politica UE privind mixul energetic viitor.

15. O comparație a structurii consumului pe activități (tabelul 1.3, figurile 1.5 și 1.6 din anexa nr.1) arată că 46,8% din consumul de energie din Republica Moldova este reprezentat de consumul casnic (figura 1.5 din anexa nr.1) comparativ cu numai 26,5% în UE (figura 1.6 din anexa nr.1) și numai 6,9% de consumul industrial comparativ cu 24,2% în UE. Aceleași proporții caracterizează structura pe activități a consumului de energie electrică în Republica Moldova, fiind prezentate în figura 1.7 din anexa nr.1.

16. Consumul de energie electrică în Republica Moldova a crescut rapid în ultimul deceniu, după cum este reflectat în tabelul 1.4 din anexa nr.1. Același tabel prezintă evoluția repartizării consumului de energie electrică pe sectoare pentru malul drept al râului Nistru în perioada 2003-2010, evoluție ce a contribuit la diferențele de structură față de țările UE prezentate anterior. Astfel, consumul în sectorul industrial a scăzut de la peste o treime pînă la aproape un sfert, în timp ce consumul rezidențial a crescut cu 10%.

Generarea energiei electrice și termice

17. Problemele principale ale activelor de generare, transport și distribuție ale energiei electrice și termice sînt inexistența conectării la sistemul ENTSO-E, capacitatea insuficientă a liniilor de interconexiune cu piața internă a UE și gradul de uzură avansat al unor active.

Capacitatea de generare a energiei electrice include:

- 1) MGRES (2520 MW, gaze naturale, păcură, construită în 1964-1982);
- 2) Chișinău CET-2 (240 MW capacitate electrică, 1200 Gcal/h capacitate termică, construită în 1976-1980);
- 3) Chișinău CET-1 (66 MW capacitate electrică, 254 Gcal/h capacitate termică, construită în 1951-1961);
- 4) CET Nord, Bălți (20,4 MW capacitate electrică, 200 Gcal/h capacitate termică, construită în 1956-1970);
- 5) CHE Dubăsari (48 MW, construită în 1954-1966);
- 6) CHE Costești (16 MW, construită în 1978);
- 7) alte centrale electrice, inclusiv 9 CET-uri ale fabricilor de zahăr (97,5 MW, gaz, păcură, construite în 1956-1981).

Din capacitatea totală nominală relativ mare de 2996,5 MW, în cogenerare și în baza hidro pot fi utilizați doar circa 346 MW în Chișinău și Bălți și doar aproximativ jumătate din capacitatea MGRES (din cauza condițiilor comerciale dificile). Cea mai mare parte a consumului țării (stabilizată la aproximativ 76-79% în perioada 2007-2010) este acoperită de generarea MGRES și de importurile din Ucraina. Cu toate acestea, prețul energiei electrice din aceste surse nu este stabil,

în prezent el fiind de aproximativ 54 euro/MWh pentru ambele surse, ceea ce reprezintă o creștere cu 13% față de prețul contractelor anterioare și tinde să depășească prețurile de pe piața UE.

18. Generarea simultană a energiei electrice și termice este organizată la CET-1 și CET-2 din Chișinău și CET-Nord din Bălți. Energia termică este, de asemenea, produsă de centralele termice și câteva CET-uri în orașe mai mici. Generarea energiei termice s-a redus în ultimii ani (figura 1.8 din anexa nr.1), după cum s-a redus și participarea industriei în structura consumului de energie termică (figura 1.9 din anexa nr.1).

Problemele identificate sînt următoarele:

1) nivelul scăzut al tarifului în perioada anterioară a generat datorii, dar acumularea datoriilor a fost stopată, pentru eliminarea celor istorice fiind necesară respectarea strictă a prevederilor Conceptului cu privire la restructurarea corporativă, instituțională și financiară a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică din municipiul Chișinău;

2) prețul ridicat (pentru a acoperi costul generării ineficiente) al energiei termice determină frecvent populația să găsească alte soluții de încălzire, care nu sînt optime și eficiente nici pentru consumator, nici pentru eficiența de cogenerare a centralelor;

3) costul energiei electrice produse în cogenerare depinde de volumul de energie termică și este mult mai mare decît prețurile de import pentru energia electrică. Prin includerea într-un tarif care reflectă costurile, perpetuarea acestei ineficiențe denaturează piața și majorează, an de an, prețul plătit de consumatorul final. Costul pentru consumatorul final de energie termică în Chișinău, principala piață de energie termică, este denaturat de doi factori, și anume: uzura cazanelor din oraș, care mărește costul general pentru aprovizionarea cu energie termică și sistemul de vânzare a energiei termice, care creează condiții de concurență între vânzarea de către CET-uri a volumelor de energie termică produse pentru întreprinderea municipală de furnizare SA „Termocom” și vânzarea celor generate de aceasta.

Calitatea/eficiența generării, transportului și distribuției

19. Evoluția indicatorilor de calitate a energiei electrice livrate arată o îmbunătățire continuă începînd cu 2007, dar, de asemenea, o stagnare sau chiar o evoluție negativă a duratei medii a unei întreruperi pentru un consumator final în 2010 la unul dintre operatorii de distribuție și a duratei medii a întreruperii în rețea, frecvenței medii a întreruperilor în rețeaua electrică în 2010 la toți operatorii de distribuție. Cu toate acestea, valoarea duratei medii a întreruperii în rețea a fost îmbunătățită semnificativ în 2011 de către toți cei trei operatori de distribuție. De asemenea, în pofida atenției acordate de rapoartele Agenției Naționale de Reglementare în Energetică indicatorilor de calitate ai serviciului de distribuție/furnizare, consumatorii finali arareori pretind la despăgubirile datorate pentru termenele restante pentru conexiuni/reconectări, prin urmare, sînt necesare mai multe campanii de informare și sensibilizare.

20. Aproximativ 70-75% din echipamentul din sectorul energetic este uzat. În perioada 2001-2008 pierderile de gaze din conducte au fost evaluate la o medie de 7%. Astăzi, pierderile sînt evaluate la 5,5% în sistemul de distribuție și la 2,3% în cel de transport. În perioada 2005-2010, nivelul pierderilor în rețelele electrice de distribuție a fost în scădere de la un nivel de peste 20% (SA „RED Nord” înregistrînd doar 14,39%) la un nivel de aproximativ 13%, operatorii rețelelor de distribuție fiind obligați să-și îmbunătățească prestațiile sub presiunea obligațiilor impuse de reglementările aprobate de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică. În 2011 pierderile înregistrate de operatorii rețelelor de distribuție au constituit 13,11%.

În această perioadă, sectorul centralizat de alimentare cu energie termică din Republica Moldova s-a confruntat cu un nivel ridicat de pierderi de energie termică, reprezentînd 21% în 2009 și avînd în ultimii 10 ani o tendință de creștere cu aproximativ 6 puncte procentuale. În 2011, consumul tehnologic și pierderile de energie termică au constituit în total 19,8%⁴.

⁴Raportul anual de activitate al Agenției Naționale de Reglementare, 2011.

21. După nivelul de consum specific de combustibil, tehnologiile utilizate pentru generarea energiei electrice în Republica Moldova nu sînt la fel de eficiente comparativ cu tehnologiile

moderne. Din cauza reducerii consumului de energie termică în ultimii ani, regimurile actuale de funcționare a CET-urilor sînt departe de cele nominale, determinînd o eficiență cu mult sub valoarea nominală. Eficiența generării energiei termice în regim de cogenerare nu poate compensa prețul ridicat pentru energia electrică, produsă în același mod. În consecință, tariful CET-urilor este ridicat, reflectînd starea precară a activelor în prezent și lipsa de viabilitate în viitor. 80% din consumatorii din Chișinău au probleme cu achitarea facturilor. În perioada 2007-2008 în Chișinău a scăzut volumul de furnizare a energiei termice, întrucît consumatorii au apelat la surse alternative de gaze, cărbune și lemn, ceea ce a avut un impact negativ asupra sistemului de aprovizionare cu energie termică, a rentabilității CET-urilor și a producerii de energie electrică.

Stadiul reformelor pieței în sector

22. Pașii timpurii întreprinși de Republica Moldova în direcția liberalizării pieței de energie nu diferă de primii pași ai Uniunii Europene și au avut loc sub egida parteneriatului UE-RM. În 1997, compania de stat „Moldenergo” a fost divizată, urmărindu-se trei direcții principale: generare (SA „CET-1 Chișinău”, SA „CET-2 Chișinău”, SA „CET-Nord din Bălți”), distribuție (SA „RED Chișinău”, SA „RED Nord”, SA „RED Nord-Vest”, SA „RED Centru”, SA „RED Sud”), transport și dispecerizare centrală (ÎS „Moldtranselectro”).

23. Operatorul rețelei de transport al energiei electrice ÎS „Moldelectrica” administrează rețeaua de transport intern pe malul drept al râului Nistru, inclusiv 5977,5 km linii de transport de 400, 330, 110 kV și 25877,4 km de linii radiale de 35 și 6-10 kV. Interconexiunile includ 7 linii de 330 kV și 11 linii de 110 kV cu Ucraina, 3 linii de 110 kV și o linie de 400 kV cu România. Sistemul de energie electrică din Moldova este operat sincron cu sistemul IPS/UPS și numai în mod insulă cu România în Republica Moldova sau în România. În timp ce în prezent conexiunea cu Ucraina este folosită în totalitate, o mare parte din utilizare fiind tranzitul realizat cu maximă securitate, exploatarea conexiunii cu România oferă un schimb transfrontalier redus, precum și o siguranță scăzută a aprovizionării.

24. În anul 2000 Republica Moldova a privatizat o mare parte din sectorul de distribuție (aproximativ 70%), adică trei dintre cele cinci unități de distribuție a energiei electrice, care ulterior au fuzionat în ÎCS „RED Union Fenosa” SA, în timp ce celelalte două au rămas întreprinderi în proprietatea statului: SA „RED Nord” și SA „RED Nord-Vest”. Pe malul stîng al râului Nistru serviciul este furnizat de SA „RED EPĖC”.

25. În sectorul gazelor naturale a fost înființată SA „Moldovagaz”, societate pe acțiuni care deține sistemul de gaze naturale din Republica Moldova, inclusiv conductele de tranzit din amonte și include: două companii de transport SRL „Moldovatransgaz” (care funcționează pe malul drept) și SRL „Tiraspoltransgaz”, 12 operatori ai rețelelor de distribuție pe malul drept cu filiale în fiecare centru raional, 6 companii de distribuție în regiunea transnistreană și o companie specializată în importul și comercializarea gazelor petroliere lichefiate. Sistemul de transport al gazelor naturale include 4 conducte de tranzit și 5 stații de compresoare. În perioada 2008-2010 Republica Moldova a raportat o creștere a investițiilor în infrastructura de gaze de la aproximativ 15 milioane euro în 2008 la aproximativ 28 milioane euro în 2010. Rețeaua magistrală Bălți-Ungheni, pusă în funcțiune în anul 2009, a susținut conectarea unei mari părți din raioanele Fălești, Sîngerei, Ungheni, iar planurile de investiții pentru 2013-2014 prevăd construirea a peste 500 km de conducte cu conectarea clienților potențiali.

26. Conform Regulilor pieței de gaze naturale, SA „Moldovagaz” i-a fost atribuit statutul de operator al sistemului național de gaze naturale. Pe piața gazelor naturale există 24 furnizori autorizați la tarife reglementate, unul la tarife nereglementate, un operator al rețelei de transport (SRL „Moldovatransgaz”) și 25 de titulari de licențe pentru distribuția de gaze naturale. În conformitate cu Hotărîrea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr. 408 din 6 aprilie 2011, piața de gaze naturale în Republica Moldova este stabilită drept necompetitivă din cauza existenței unei singure surse de import, acesta fiind realizat de către furnizorul la tarife reglementate – SA „Moldovagaz”.

27. Protocolul privind aderarea Republicii Moldova la Comunitatea Energetică a fost semnat la Viena la 17 martie 2010. În efortul său de a se alătura celei mai mari piețe regionale din lume,

Republica Moldova a inițiat un al doilea set de reforme, începînd cu un pachet legislativ nou: Legea nr. 107-XVIII din 17 decembrie 2009 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (care amendează Legea nr.1525-XIII din 19 februarie 1998 cu privire la energetică), Legea nr. 124-XVIII din 23 decembrie 2009 cu privire la energia electrică (care abrogă Legea nr. 137-XIV din 17 septembrie 1998 cu privire la energia electrică), Legea nr. 123-XVIII din 23 decembrie 2009 cu privire la gazele naturale (care abrogă Legea nr. 136-XIV din 17 septembrie 1998 cu privire la gaze). Modificările și completările cadrului legal în domeniu s-au făcut urmare adoptării Legii nr.117-XVIII din 23 decembrie 2009 pentru aderarea Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice. De asemenea, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a actualizat Regulile pieței de energie electrică prin Hotărîrea nr. 320 din 16 ianuarie 2009.

28. Pe piața de energie electrică există 6 producători autorizați, 3 furnizori la tarife reglementate, 9 furnizori la tarife nereglementate, 3 operatori ai rețelelor de distribuție și 1 operator al rețelei de transport (ÎS „Moldelectrica”). Cei 3 operatori ai rețelelor de distribuție acționează în calitate de furnizori implicați și joacă rolul de „furnizori de ultimă instanță”. Cel mai activ jucător de pe piața angro este „Energocom” – o societate pe acțiuni care gestionează contractele pentru livrările de energie electrică din Ucraina.

29. Gradul actual de deschidere a pieței de energie electrică este de doar pînă la 10% pentru consumatorii conectați la 110 și 35 kV, acesta fiind stabilit de către Hotărîrea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr. 62 din 30 mai 2002. În conformitate cu Tratatul de Instituire a Comunității Energetice, liberalizarea pieței de energie din Republica Moldova este stabilită pentru 1 ianuarie 2015⁵, cu un termen intermediar de 1 ianuarie 2013 pentru consumatorii noncasnici.

⁵D/2009/03/MC-C-En.

Problemele critice care necesită măsuri adecvate și rapide

30. Evaluarea sectorului energetic din punct de vedere al activelor existente și al eficienței lor scoate în evidență următoarele probleme, care trebuie soluționate:

1) din cauza lipsei legăturii cu piața internă de energie electrică a UE, MGRES exploatează numai jumătate din capacitatea sa, ceea ce înseamnă că riscul principal pentru Republica Moldova nu este lipsa fizică a capacității de generare ca în Balcanii de Vest, ci pierderea poziției dominante pe piața de energie electrică de către MGRES, care, împreună cu poziția similară a importului din Ucraina, conduce la o evoluție negativă a prețurilor la energie. Sistarea livrărilor poate fi provocată de un eșec al negocierilor asupra prețului de achiziție și nu de insuficiența capacității de generare;

2) în pofida separării foarte timpurii a activităților în sectorul energiei electrice și în lipsa transmiterii unui mesaj foarte puternic privind intențiile de a liberaliza în continuare piața, aceste intenții nu s-au materializat în ultimii 15 ani. Pe lîngă faptul că separarea activităților în sectorul de energie electrică nu a fost urmată de separarea acestora în sectorul gazelor naturale, chiar și separarea activităților în sectorul de energie electrică nu a oferit sprijin suficient și un impuls pentru îmbunătățirea eficienței și atragerea investițiilor. Principala cauză o constituie menținerea gradului oficial de deschidere de 10%, ceea ce nu a permis constituirea unei piețe stabile, predictibile, cu definirea unui preț transparent;

3) pentru moment, există un foarte pronunțat dezechilibru în atragerea finanțării, mai degrabă fiind atrase investiții/finanțări din partea donatorilor, decît a sectorului privat pentru a asigura investițiile necesare. Totuși, chiar și sprijinul donatorilor nu a fost în întregime valorificat în implementarea reală a măsurilor necesare identificate;

4) implementarea incompletă a acquis-ului și lipsa unor acțiuni concrete în vederea conectării la sistemul ENTSO-E și la sistemul de magistrale UE de transport a gazului natural pune sub semnul întrebării semnificația măsurilor de liberalizare a piețelor de energie.

31. Analiza cadrului existent al pieței energetice a relevat faptul că în Republica Moldova, în prezent, nu există o concurență reală, ceea ce constituie o problemă majoră ce trebuie rezolvată.

Numai separarea activităților și reflectarea costurilor în tarife nu poate oferi sprijin suficient pentru aprovizionarea cu energie la prețuri accesibile pentru consumatori. Dacă prețul mărfii este

permanent în creștere din cauza lipsei concurenței, un sistem de reglementare bazat numai pe tarife poate acționa în direcția reducerii facturii consumatorilor numai prin acordarea unui nivel scăzut de recompensare transportatorului și distribuitorului la tariful de transport și distribuție, ceea ce nu va susține mult așteptările investiții și proiecte de infrastructură. Acest lucru poate doar să mențină activele existente în condiții relativ bune și funcționale și nu va îmbunătăți capacitatea de investire a operatorilor.

O piață concurențială adevărată poate fi creată numai odată cu intrarea unor noi actori, iar aceștia, cel puțin cei din străinătate, vor solicita de la o piață emergentă existența unor produse de tranzacționare a energiei și a capacităților transfrontaliere similare celor de care ei beneficiază pe piața internă a energiei din UE.

Aderarea la Comunitatea Energetică solicită Republicii Moldova întreprinderea unor măsuri extrem de dificile într-o perioadă de timp foarte scurtă, care necesită întărirea capacității instituționale și operaționale.

32. Republica Moldova va întreprinde următoarele măsuri pentru implementarea acquis-ului Tratatului de constituire a Comunității Energetice:

1) implementarea acquis-ului la data aderării, nu mai târziu de 2014, răspunzând la comentariile raportului anual al Comunității Energetice, inclusiv în domeniul legilor cu privire la concurență și ajutorul de stat;

2) implementarea actualizărilor acquis-ului Comunității Energetice intervenite după aderarea Republicii Moldova, acest lucru urmînd a fi finalizat nu mai târziu de luna ianuarie 2015, termen pe care, în cadrul ședinței a 9-a a Consiliului Ministerial al Comunității Energetice, Uniunea Europeană l-a declarat ca fiind o dată-limită;

3) pregătirea pentru implementarea liniilor directe ale Agenției pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare în domeniul Energiei și a codurilor de rețea (piață) ale ENTSO-E, anunțată ca fiind o parte ulterioară a acquis-ului Comunității Energetice, și va fi solicitat de către Comunitate imediat ce acestea vor fi finalizate de ENTSO-E și Rețeaua Europeană a Operatorilor de Transport și de Sistem pentru Gaze Naturale și vor fi aprobate de Comisia Europeană.

Evoluția așteptată la nivel național și mondial

33. Dezvoltarea economică pe termen lung în țară promite o creștere constantă a produsului intern brut (PIB). Dezvoltarea Republicii Moldova pe termen mediu este prezentată în tabelul 2.2 din anexa nr.2. Scenariile utilizate furnizează rezultate apropiate și, practic, fuzionează în grafice. Principalele rezultate ale prognozei sînt prezentate în tabelele 2.1 și 2.2 din anexa nr.2.

34. Tendințele consumului de energie în perioada 2003-2010 nu au fost foarte omogene din cauza restructurării rapide a economiei naționale a Republicii Moldova în această perioadă, precum și ca urmare a crizei globale din 2008-2009, care, de asemenea, s-a reflectat în consumul de energie al Republicii Moldova (figura 3.2 din anexa nr.3). Consumul de energie pe sectoare pînă în 2030 indică o creștere mult mai omogenă și este prezentat în figurile 3.3 și 3.4 din anexa nr.3.

35. Conform previziunilor (tabelul 2.1 din anexa nr.2), în Republica Moldova este preconizată o creștere a consumului de energie peste medie pînă în 2030 pentru sectoarele: construcții, agricultură și fabricarea produselor alimentare, transport și turism. Principalii indicatori economici pînă în anul 2030 sînt prezentați în același tabel. Consumul de energie pe locuitor va crește, în special în raport cu depopularea generală, cu care se va confrunta Republica Moldova pe termen scurt și lung.

36. Proporțiile de consum au fost calculate pe sectoare: industrie, agricultură, construcții și transport, în baza trendurilor sectoriale de dezvoltare, tendințele fiind construite diferențiat în baza creșterii PIB-ului. Pentru tendințele industriei și agriculturii nu se prevede o schimbare considerabilă în balanța națională a consumului de energie electrică pentru perioada analizată, prognoza avînd în vedere proporția existentă a acestor industrii. Rezultatele finale ale acestei previziuni sînt prezentate în anexa nr.3.

37. Rezultatele generale privind consumul populației au fost puternic afectate de situația demografică din Republica Moldova pentru perioada 2010-2020. Tendințele pentru acești zece ani sînt destul de pozitive în ceea ce privește demografia, deși următoarele decenii vor fi marcate de efectul negativ al depopulării și îmbătrînirii populației existente. Prognozele (tabelul 3.1 din anexa

3) confirmă această tendință negativă de depopulare.

38. Toate rezultatele estimate au fost prezentate fără a se lua în considerare fluxurile migraționiste, care doar vor agrava situația reală și nu demonstrează nici o scădere. Conform datelor statistice oficiale, volumul acestora variază în jurul valorii de 10% din populație. În conformitate cu prognoza pe termen lung, populația Republicii Moldova ar putea scădea la aproximativ 2,596 milioane de persoane până în 2030, conform scenariului pesimist, și la 3,13 milioane, conform scenariului optimist (figura 3.5 din anexa nr.3). În cazul în care nu ar exista nici o prognoză de depopulare, atunci consumul de energie electrică ar fi trebuit să fie și mai mare, deși consumul pe cap de locuitor va scădea treptat față de tendința estimată (figura 3.6 din anexa nr.3).

39. Rezultatele generale ale prognozei de consum indică o creștere substanțială a consumului de energie electrică în toate sectoarele, inclusiv în cazul populației. Au fost folosite atât tendințele și structura de consum din trecut, cât și previziunile de creștere pentru fiecare sector. Prioritatea în creștere a fost atribuită sectoarelor construcții, agricultură și transport (tabelele 3.2 și 3.3 din anexa nr.3).

40. Sursele informaționale internaționale consideră următoarele decenii drept epoca gazelor naturale, care va prelua rolul cărbunelui până în 2030. În același timp, participarea energiei electrice în mixul de consum al energiei va depăși 40%⁶. Aceasta rezultă dintr-o contribuție relativ scăzută a generării de energie electrică bazată pe arderea gazului la setul de factori ce contribuie la schimbările climatice, din sprijinul pe care generarea bazată pe gaze naturale îl acordă echilibrării sistemului energetic pentru participarea în creștere a generării în baza surselor de energie regenerabilă în mixul sistemelor de energie electrică, existența noilor zăcămintele de gaze convenționale aflate în prezent în așteptarea condițiilor celor mai potrivite pe piață pentru demararea exploataării. Gazele neconvenționale ar putea atinge o cotă de 40% în totalul aprovizionării cu gaze naturale, în baza tendinței actuale de dezvoltare, care asigură atingerea de către gazul natural a unei cote de 25% din totalul resurselor de energie primară în 2035.⁷ Un factor important în creșterea cererii de gaze naturale este creșterea cererii de energie electrică, până la 70% până în 2035, susținută de o dublare a generării energiei electrice în baza arderii gazului la mixul de generare a energiei electrice (figurile 2.1, 2.2 și 2.3 din anexa nr.2).

⁶The Outlook Energy: 2040. EXXON Mobil, 2012.

⁷Office of the Chief Economists (OCE) of the International Energy Agency (IEA). World Energy Outlook 2011. Special Report. (Biroul Economiştilor Principali (OCE) al Agenției Internaționale de Energie (IEA)). Perspective energetice mondiale, 2011. Raport special.

Prezentarea gradului de îndeplinire a obiectivelor Strategiei energetice a Republicii Moldova până în anul 2020: realizări pînă în prezent și argumente pentru elaborarea unei noi Strategii

41. În ceea ce privește realizarea obiectivelor securității energetice ale Strategiei energetice pînă în anul 2020 sînt evidențiate următoarele aspecte:

1) s-a realizat aderarea Republicii Moldova la Tratatul Comunității Energetice;

2) rețeaua internă de transport a energiei electrice a fost îmbunătățită datorită sprijinului oferit ÎS „Moldelectrica” de către Banca Mondială și au fost realizate investiții ale statului și ale SA „Moldovagaz” pentru extinderea conectării orașelor și satelor la rețeaua de gaze naturale. În aceeași direcție, Banca Europeană de Investiții (BEI) și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) au aprobat recent credite pentru consolidarea rețelei interne de transport a energiei electrice;

3) au fost îmbunătățiți indicatorii de calitate ai serviciilor de aprovizionare cu energie electrică și gaze naturale;

4) dintre acțiunile programate pentru asigurarea accesului real al sistemelor naționale de energie electrică și de gaze naturale la sistemele din UE au fost finalizate: linia electrică Fălciu – Gotești, studiul de fezabilitate pentru linia de 400 kV Suceava – Bălți și a fost obținută aprobarea de către programul operațional comun România – Republica Moldova – Ucraina a grantului pentru studiul de

fezabilitate privind conectarea la sistemul ENTSO-E, iar finalizarea tuturor acțiunilor este un proces de durată, menit să permită realizarea beneficiilor estimate în urma aderării la Tratatul Comunității Energetice;

5) a fost stopat procesul de acumulare a datoriilor în sistemul centralizat de alimentare cu energie termică din municipiul Chișinău și a fost elaborat și aprobat Conceptul de restructurare corporativă, instituțională și financiară a acestuia;

6) sursele de aprovizionare cu energie electrică au fost diversificate față de anul 2007, dar beneficiile nu au contribuit la consolidarea concurenței, acest fapt avînd, drept consecință, creșterea tarifelor;

7) nu au fost implementate tehnologii energetice eficiente de generare cu impact redus asupra mediului și, în general, nu au fost atrase investiții în noi capacități de generare de energie electrică și cele de cogenerare, precum și în sistemul centralizat de alimentare cu energie termică;

8) tipurile de resurse de energie și combustibili au fost diversificate prin extinderea rețelilor de distribuție a gazelor naturale, dar nu au fost diversificate sursele de energie regenerabilă prin utilizarea acestora pentru producerea energiei electrice;

9) consolidarea rolului Republicii Moldova de culoar de tranzit pentru energie electrică nu a putut fi realizată în lipsa finalizării procesului de extindere a interconexiunilor atît cu România, cît și cu Ucraina. În aceste condiții, valorificarea deplină a capacității de generare de la MGRES nu poate avea loc și nici concurența pe piață nu s-a intensificat.

42. În ceea ce privește eficiența energetică și promovarea concurenței pe piață, sînt evidențiate următoarele aspecte:

1) pe lanțul producere, transport, distribuție și furnizare, majorarea eficienței s-a manifestat prin reducerea nivelului pierderilor în rețelele de distribuție și de transport, însă eficiența generării energiei electrice și termice a rămas scăzută;

2) au fost lansate și realizate investiții în proiectele de eficiență energetică în sectorul industrial și în cel public, inclusiv cu suportul instituțiilor financiare internaționale;

3) potențialul existent de surse de energie regenerabilă în mixul energetic este încă insuficient valorificat;

4) a fost depolitizată activitatea de stabilire a tarifelor în sectorul sistemului centralizat de alimentare cu energie termică și, ca rezultat imediat, au fost introduse tarife care reflectă integral costurile, astfel fiind stopată acumularea datoriilor, singurele datorii care rămîn de recuperat fiind cele istorice;

5) în condițiile cogenerării ineficiente și a sistemului de încălzire centralizat învechit, noile tarife nu au putut îmbunătăți abilitatea agenților economici de a investi ca singură posibilitate de a reduce costurile variabile, ci numai au redus accesibilitatea tarifelor pentru populație;

6) nu a fost realizată o liberalizare reală a pieței în pofida cîtorva actualizări ale cadrului normativ în vigoare, dat fiind faptul că deschiderea pieței este încă la nivelul anului 2002 și piețele nu sînt cu adevărat concurențiale (energie electrică) sau sînt oficial acceptate ca neconcurențiale (gaze naturale).

43. Obiectivele specifice ale Strategiei energetice a Republicii Moldova pînă în anul 2020, adoptate în 2007, nu au fost stabilite în condițiile unor cerințe avansate, care rezultă din directiva privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile și din cel de-al treilea pachet energetic, adoptate, ulterior, de Uniunea Europeană, iar după ce Republica Moldova a devenit parte contractantă – și de către Comunitatea Energetică. Reforma pieței în Republica Moldova s-a materializat prin tarife care reflectă variația costurilor, dar nu a condus la crearea unui cadru concurențial real, inclusiv existența unor noi mecanisme de tranzacționare și dispecerizare și a unui cadru instituțional adecvat. Pilonul emblematic al concurenței, care este deschiderea pieței, nu a fost indicat de strategia anterioară. Deschiderea oficială a pieței s-a menținut la un nivel de 10% pentru energia electrică, iar pentru gazele naturale, în pofida deschiderii de 100%, piața rămîne necompetitivă din cauza sursei unice de alimentare. Principalul argument în favoarea elaborării și punerii în aplicare a unei noi strategii este recunoașterea ratei limitate a realizărilor din ultimii cinci ani, cele mai importante fiind fortificarea rețelei cu sprijinul instituțiilor financiare internaționale,

reducerea nivelului pierderilor în rețele, îmbunătățirea calității serviciului de furnizare, stoparea acumulării datoriilor prin depolitizarea reglementării tarifelor și aderarea la Tratatul Comunității Energetice.

44. Recunoașterea realităților geopolitice privind noul echilibru în regiunile Mării Negre și Mării Caspice, precum și a stadiului avansat al proiectelor de construcție a unei rețele de conducte de gaze în aceste regiuni și în Balcani, conștientizarea ca o realitate de necontestat a regionalizării piețelor de energie electrică din Estul și Sud-Estul Europei și a gradului înaintat de integrare a piețelor naționale de energie electrică din UE, acceptarea perspectivei de dezvoltare viitoare a pieței gazelor naturale în baza unui nou model, ca o perspectivă promițătoare în UE, reprezintă suficiente motive pentru a construi o nouă orientare strategică națională, care va conduce la ajustarea politicilor energetice și la realizarea practică a acestora pentru obținerea unor rezultate concrete.

III. OBIECTIVELE STRATEGICE GENERALE PENTRU ANII 2013-2030

45. Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030 se bazează pe rezultatele analizelor internaționale, care trasează următoarele direcții importante de dezvoltare a sectorului energetic mondial în perioada 2013-2030, diferențiat în două etape:

1) până în anul 2020 dezvoltarea internațională a sectorului energetic va respecta liniile directe de maximă prioritate pentru această perioadă:

a) dezvoltarea transportului (rețele și conducte magistrale) în termeni de investiții în infrastructură și îmbunătățirea operării sistemelor;

b) regândirea mixului de generare din perspectiva eforturilor de evitare a schimbărilor climatice;

c) crearea și consolidarea cadrului instituțional pentru noile piețe energetice.

Până în 2020, este de așteptat ca marea majoritate a țărilor de pe glob să convină asupra unei forme pentru limitarea emisiilor de CO₂ de la centralele electrice din aceste țări. UE este, cu siguranță, în fruntea acestei evoluții și Republica Moldova va lua măsuri în ceea ce privește aceste limite viitoare asupra emisiilor de CO₂;

2) în următorul deceniu, 2021-2030, tehnologia de captare și de stocare a carbonului va trebui să se dovedească economic viabilă pentru a-i fi permis a intra în mod activ pe piață, modificând astfel în mod substanțial, structura, valorile, prețurile și costurile de combustibil pentru tehnologiile de ultimă generație, în caz contrar, aceasta nu va avea impactul pozitiv așteptat asupra tehnologiilor de generare a energiei electrice. Acest eșec ar avea, în schimb, un impact negativ asupra contribuției cărbunelui la constituirea viitorului mix de generare a energiei electrice.

În perioada 2021-2030, tehnologiile și echipamentele de rețea inteligentă se vor dovedi în mod clar a fi economic viabile și vor deveni un standard de facto pentru industria energiei electrice. Acest tip de structurare a sistemului energetic va schimba foarte mult abordările existente ale topologiilor, echilibrării, măsurării, monitorizării și mixului energetic al sistemului. Toate aceste modificări vor acționa în favoarea asimilării unor cote în creștere de energie electrică din surse regenerabile.

46. Republica Moldova se află într-un context regional plin de provocări, cu un echilibru geopolitic aflat în permanentă evoluție. Aprovizionarea țării cu energie în condițiile cadrului existent este o parte din acest mozaic dificil și trebuie examinată în mod corespunzător.

47. Calitatea de membru al Comunității Energetice și de partener al Uniunii Europene cere eforturi considerabile din partea Republicii Moldova, iar pe termen scurt și mediu vor fi necesare eforturi chiar mai mari. Din cauza barierelor tehnice existente în prezent în calea integrării reale a pieței sale energetice în piața internă de energie a UE, Republica Moldova, pe termen scurt, va avea o rată mai mare de creștere a obligațiilor comparativ cu rata de creștere a beneficiilor specifice.

48. Bazându-se pe „Tratatul privind Carta Energiei”, Comisia Europeană a lansat politica sa de vecinătate și cooperare cu un document programatic – Cartea albă „Pregătirea țărilor asociate din Europa Centrală și de Est pentru integrarea în Piața internă a Uniunii”, publicată în mai 1995. Republica Moldova și Uniunea Europeană au stabilit relații contractuale pentru prima dată pe 28 noiembrie 1994 prin intermediul unui Acord de parteneriat și cooperare, care a intrat în vigoare la 1 iulie 1998. În același an, un prim pachet legislativ energetic a fost adoptat de Republica Moldova

într-o încercare de a reforma sectorul energetic conform tendințelor UE.

Obiectivele Uniunii Europene și contextul stabilirii acestora

49. Dincolo de obiectivele principale ale strategiilor energetice ale UE, împărțite, în linii mari, de Republica Moldova și acordând atenție stabilirii priorităților sale în ceea ce privește contextul și interesele proprii ale țării, Strategia energetică a Republicii Moldova are în vedere cele mai importante realizări concrete ale politicilor UE, acestea fiind:

1) un model de piață paneuropeană de energie electrică funcțional și eficient, incluzând alocarea capacităților transfrontaliere și tranzacționarea energiei electrice și a gazelor naturale ca mărfuri;

2) furnizarea unor semnale de preț convergente și stabile la bursele existente de energie electrică ale UE (figurile 4.1, 4.2 și 4.3 din anexa nr.4). În particular, bursele de energie electrică din Europa de Est care găzduiesc tranzacționarea energiei cu o cotă de circa 15-20% din piață, au fost capabile să stabilizeze prețurile în ultima perioadă la aproximativ 50 de euro/MWh livrare în bază (figura 4.3 din anexa nr.4);

3) punerea în aplicare a noului model de piață de gaze naturale, implementând directivele succesive ale UE cu privire la gazele naturale (55/2003 și 73/2009), excluderea clauzelor de destinație și de tranzacționare mai bună a capacităților conductelor cu presiunea UE pentru a elimina concentrarea drepturilor asupra capacităților transfrontaliere, extinderea capacității de regazificare pentru a absorbi o creștere a volumului de gaze naturale lichefiate, comasarea zonelor de echilibrare și a sistemelor de conducte, ceea ce va permite tranzacționarea centralizată, măsuri de îmbunătățire a transparenței, decuplarea prețului gazului natural tranzacționat pe termen scurt de prețul petrolului/cărbunelui (figura 4.4 din anexa nr.4), tendințe convergente ale prețurilor pentru gazele naturale de conductă (figura 4.6 din anexa nr.4). Totuși, se constată o divergență tot mai mare între prețurile pentru diferite centre de comercializare a gazelor naturale (figura 4.5 din anexa nr.4). Figura 4.7 din anexa nr.4 arată o evoluție constantă a prețurilor gazelor naturale pentru ziua următoare și pentru anul următor în centrul de comercializare din Regatul Unit „Punctul Național de Echilibrare”.

Obiectivele Comunității Energetice și contextul stabilirii acestora

50. Prioritatea acordată obiectivului „durabilitate” de Strategia UE, obiectiv reprezentat de economisirea de energie în condiții de concurență, se datorează faptului că UE a pus mult mai devreme accent pe concurență, precum și pe integrare. Astăzi, în UE rezultatele exemplare ale acestui accent timpuriu sînt evidente. Piețele de energie electrică ale părților contractante din Comunitatea Energetică arată, în schimb, că se află doar într-un stadiu de piețe emergente atît în ceea ce privește concurența, cît și integrarea.

51. Părțile contractante ale Comunității Energetice sînt, în principal, țări cu piețe energetice mici, situație care nu le permite să obțină aceleași rezultate pe care o piață mare le poate obține în mod independent. Cooperarea și solidaritatea lor este, totuși, doar un prim pas spre integrarea regiunii într-un spațiu și mai mare, care este piața internă de energie a UE.

În ceea ce privește energia din surse regenerabile, Comunitatea Energetică a stabilit obiectivele naționale privind contribuția surselor regenerabile pînă în anul 2020 prin adoptarea directivei privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile.

În sectorul gazelor naturale, Comunitatea Energetică vizează construirea unui „inel de gaze naturale”, ca proiect principal în acest domeniu de care Republica Moldova nu beneficiază în mod direct, deoarece nici ramura de Sud, nici cea de Nord ale proiectului nu sînt direct legate de sistemul de conducte din Republica Moldova. Cu toate acestea, Republica Moldova și România sînt beneficiare ale unui grant pentru conexiune suplimentară și reversibilă, în timp ce alte două proiecte din interiorul Comunității Energetice, interconectările Ungaria – România și Ungaria – Croația, au fost finalizate înainte de sfîrșitul anului 2010. De asemenea, disponibilitatea cofinanțării în cadrul Programului energetic european pentru redresarea proiectelor de interconectare România – Bulgaria și Bulgaria – Grecia va conduce la îmbunătățirea alternativelor de conectivitate pentru România care, în același timp, reprezintă oportunități suplimentare și pentru Republica Moldova.

52. Comunitatea Energetică împărțesește, în linii mari, prioritățile Uniunii Europene. Aceasta își propune atît obiective de eficiență energetică și energie regenerabilă, cît și concentrarea pe

obiectivul general de atragere a investițiilor, inclusiv în capacitățile de generare. Principalele priorități ale Comunității Energetice⁸ sînt:

⁸Reuniunea PHLG din 7 iunie 2012 „Strategia energetică a Comunității Energetice”.

- 1) crearea unei piețe de energie concurențiale integrate (regionale);
- 2) atragerea investițiilor în sectorul energetic;
- 3) asigurarea securității și durabilității aprovizionării cu energie a consumatorilor.

53. La nivel local, Strategia energetică a Comunității Energetice evidențiază premisele generale⁹ pentru elaborarea și realizarea eficientă a politicilor:

⁹Reuniunea PHLG din iunie 2011 „Aspecte legate de politica de deschidere a pieței angro în cadrul Comunității Energiei”.

- 1) sensibilizarea publicului larg cu privire la obiectivele și măsurile necesare;
- 2) consensul politic intern și accentul pe prioritățile de politici;
- 3) capacitățile administrative adecvate pentru realizare.

Stabilirea obiectivelor strategice generale pentru perioada 2013-2030

54. Guvernul Republicii Moldova a stabilit în Strategie trei obiective generale:

- 1) asigurarea securității aprovizionării cu energie;
- 2) dezvoltarea piețelor concurențiale și integrarea lor regională și europeană;
- 3) asigurarea durabilității sectorului energetic și combaterea schimbărilor climatice.

55. Comparativ cu celelalte părți contractante din Comunitatea Energetică, Republica Moldova nu poate realiza implementarea unor piețe de energie concurențiale înaintea construirii infrastructurii necesare, care este o parte a securității aprovizionării. Situația foarte specifică a Republicii Moldova, care nu dispune de conexiuni fizice cu piețe mai mari de gaze naturale și energie electrică, reprezintă rațiunea acordării priorității principale în agenda energetică a țării extinderii interconexiunii cu UE și conectării la sistemul ENTSO-E. Cu toate că limitele de timp inevitabile pentru conformarea cu cerințele de conectare ale sistemului electroenergetic la sistemul ENTSO-E pot fi considerate destul de descurajante, acest fapt trebuie doar să stimuleze descoperirea de soluții eficiente din punct de vedere tehnic și financiar pentru a gestiona această situație.

56. Republica Moldova nu poate asigura crearea pieței concurențiale a energiei prin intrarea pe piața energetică națională a unor noi participanți. Abordarea strategică va urma, însă, o paradigmă clară: noii jucători vor fi interesați să intre pe piața din Republica Moldova doar dacă aceasta va fi pe deplin concurențială, cu un cadru de reglementare transparent și predictibil, iar pentru ca investitorii să poată identifica costurile marginale pe termen scurt și pe termen lung (ca o condiție pentru ca proiectele să fie economic viabile) piața va furniza semnalele de preț necesare. Pentru aceasta, Republica Moldova va dezvolta capacitatea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică și a operatorilor rețelei de transport și pieței de energie electrică și gaze naturale pentru a furniza instrumentele de piață întru tranzacționarea concurențială a energiei electrice și a gazelor naturale, precum și a capacităților transfrontaliere.

57. Cele două piețe, de gaze naturale și de energie electrică, se vor afla în etape de dezvoltare diferite. Aceste etape nu vor fi aceleași ca și în UE și vor fi diferite pentru Republica Moldova în ceea ce privește calendarul fezabil. Numai după Reuniunea din cadrul Forumului de la Madrid din aprilie 2012, în cadrul căreia a fost aprobat noul model de piață de gaze naturale, piața de gaz a UE a fost direcționată de către Consiliul Autorităților Europene de Reglementare în Energetică și de Agenția pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare în Domeniul Energiei să urmeze modelul existent pe piața internă de energie electrică. În perioada 2013-2020, Republica Moldova va avea, reieșind din practicile pieței integrate de energie electrică a UE, un model deja pregătit pentru piața de energie electrică și va împărtăși cu statele membre ale UE experimentul implementării noului

model al pieței gazelor naturale. În ceea ce privește infrastructura de transport, va fi necesar mai mult timp pentru ca Republica Moldova să aibă asigurate condițiile necesare aderării la piața matură de energie electrică a UE, decât pentru a se alătura pieței europene emergente a gazelor naturale.

58. Pe măsură ce participarea surselor regenerabile la mixul energetic crește, multe țări își îndreaptă sectoarele de generare bazate pe surse regenerabile spre măsuri de sprijin bazate pe piață. Același lucru este valabil și pentru celelalte elemente de pe agenda dezvoltării durabile: limitarea emisiilor de CO₂ asigurând acestora un preț stabilit de piață, măsuri pentru eficiență energetică, certificate verzi, albe și maro pentru sprijinul diferitelor măsuri de eficiență energetică etc. Sistemele specifice, care sprijină dezvoltarea energetică durabilă, se potrivesc mai bine și sînt mult mai accesibile atunci cînd sînt introduse într-un mediu de piață concurențial, decât în unul emergent. Ar fi foarte dificil de înțeles și implementat abordări bazate pe piață ale schemelor-suport pentru sursele regenerabile și ale economisirii energiei în condițiile în care piața de energie competitivă nu funcționează în prezent în țară. De aceea, în perioada 2013-2020, Republica Moldova va acorda atenție acelor mecanisme în creșterea utilizării resurselor regenerabile de energie, care nu necesită existența unei piețe concurențiale funcționale: tarifele fixe combinate cu licitații. Odată însă cu dezvoltarea pieței concurențiale, Republica Moldova se va alătura tendinței generale.

Țintele Republicii Moldova stabilite în raport cu obligațiile asumate prin aderarea la Tratatul Comunității Energetice și acquis-ul energetic al Uniunii Europene

59. Țintele naționale energetice ale Republicii Moldova pentru anul 2020, cu un reper intermediar în 2015, sînt stabilite în mod coerent de către Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020” și Programul Național pentru Eficiență Energetică 2011-2020, avînd în vedere angajamentele asumate de Republica Moldova prin aderarea la Tratatul Comunității Energetice:

1) în domeniul specific al securității energetice:

a) realizarea interconexiunilor energetice: 139 de km de linii de energie electrică și 40 de km de conducte de gaze naturale în 2020;

b) stimularea utilizării energiei produse din surse de energie regenerabilă raportate la consumul total brut intern: 20% în 2020, cu un obiectiv intermediar de 10% în anul 2015;

c) asigurarea ponderii biocarburanților din totalul carburanților de 10% în 2020, cu un obiectiv intermediar de 4%;

d) majorarea capacităților interne de producere a energiei electrice cu pînă la 800 MW în 2020;

e) asigurarea ponderii producției anuale de energie electrică din surse de energie regenerabile de 10% în 2020.

2) în domeniul specific al eficienței energetice:

a) reducerea intensității energetice cu 10% în 2020;

b) reducerea pierderilor în rețelele de transport și de distribuție cu pînă la 11% în 2020 (pînă la 13% în 2015) pentru energie electrică, cu 39% în 2020 (cu 20% în 2015) pentru gaze naturale și cu 5% în 2020 (cu 2 % în 2015) pentru energie termică;

c) reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră (comparativ cu 1990) cu 25% în 2020;

d) reducerea consumului de energie în clădiri cu 20% în 2020;

e) ponderea clădirilor publice renovate de 10% în 2020.

În conformitate cu obiectivele UE de îmbunătățire a eficienței energetice, Programul Național pentru Eficiență Energetică 2011-2020 stabilește pe termen lung economii de energie în proporție de 20% pînă în 2020. Obiectivul intermediar pentru economiile de energie, care urmează să fie realizat pînă în anul 2016, este 9%.

60. Obiectivele naționale pentru îmbunătățirea eficienței energetice și creșterea utilizării surselor regenerabile pentru anul 2020 sînt stabilite la nivele ambițioase, în conformitate cu țintele Uniunii Europene și urmînd deciziile și recomandările Comunității Energetice, Republica Moldova recunoscînd beneficiile și asumîndu-și eforturile. Cu toate acestea, cel mai important în acest deceniu va fi obiectivul asigurării securității aprovizionării cu energie, avînd la bază cele două direcții prioritare:

1) consolidarea tranzitului de energie electrică și gaze naturale prin extinderea interconexiunilor (adițional 139 km rețea energie electrică/40 km conducte gaze naturale pînă în 2020);

2) crearea platformei moderne de generare a energiei electrice (adițional 800 MW instalați, cu creșterea ponderii generării energiei electrice din surse regenerabile la peste 10% din consum).

În ceea ce privește țintele pentru 2030, acestea nu sînt stabilite, deocamdată, ca praguri precise, date fiind multiplele incertitudini care nu se aplică doar contextului Republicii Moldova, ci sînt legate de noile angajamente internaționale care încă nu au fost stabilite. Este cunoscut, totuși, faptul că principalul obiectiv va fi reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, la care va contribui un nou mix energetic și îmbunătățirea eficienței energetice, indiferent de faptul dacă pentru cele din urmă și pentru sursele regenerabile de energie se vor mai stabili sau nu ținte procentuale individuale.

IV. OBIECTIVE STRATEGICE SPECIFICE PENTRU PERIOADA 2013-2020 ȘI MĂSURILE AFERENTE

61. Obiectivele specifice ale Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 sînt următoarele:

1) asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale prin diversificarea căilor și surselor de aprovizionare, a tipurilor de purtător (gaz convențional, neconvențional, gaz natural lichefiat) și prin depozite de stocare, concomitent cu consolidarea rolului Republicii Moldova de culoar de tranzit al gazelor naturale;

2) consolidarea rolului Republicii Moldova de culoar de tranzit al energiei electrice, prin construcția unor noi linii de interconexiune, conectarea la sistemul ENTSO-E și consolidarea rețelei interne de transport al energiei electrice;

3) crearea unei puternice platforme de generare a energiei electrice și termice prin rețehnologizare, încălzire centrală eficientă și marketing performant;

4) îmbunătățirea eficienței energetice și creșterea utilizării surselor regenerabile de energie;

5) asigurarea cadrului legislativ, instituțional și operațional pentru o concurență reală, deschiderea efectivă a pieței, stabilirea prețului pentru energie în mod transparent și echitabil, integrarea pieței energetice a Republicii Moldova în piața internă a UE;

6) asigurarea cadrului instituțional modern și competitiv pentru dezvoltarea industriei energetice.

62. Pentru realizarea acestor obiective, Strategia identifică patru principii generale de acțiune pentru perioada 2013-2020:

1) acționarea într-un mod rapid pentru atragerea finanțării (incluzînd subvenții de la bugetul de stat și împrumuturi externe) și/sau atragerea de investiții private pentru consolidarea rolului Republicii Moldova de culoar de tranzit energetic prin realizarea conexiunilor fizice de gaze naturale și energie electrică cu România (inclusiv funcționarea sincronă/asincronă a sistemului electroenergetic cu sistemul ENTSO-E) pentru integrarea în piața internă de energie. Consolidarea rețelei interne de energie electrică va reprezenta o prioritate.

2) asigurarea condițiilor și promovarea fără întârziere a unei transpuneri corecte și eficiente a legislației UE, în conformitate cu obligațiile Tratatului de constituire a Comunității Energetice și negocierea acordului cu UE, dar concentrîndu-se cu adevărat pe modul în care componentele acquis-ului funcționează în comun pentru a beneficia în final de o creștere economică și de o bunăstare socială. Atît compatibilitatea regulilor de piață cu cele ale UE și ale Comunității Energetice, cît și consolidarea rolului de țară de tranzit vor asigura condițiile necesare pentru viabilitatea platformei de generare, constituită din activele actuale și cele noi/rețehnologizate, bazate pe utilizarea combustibilului convențional și surse regenerabile de energie;

3) regîndirea principiilor de management ale instituțiilor publice, inclusiv a întreprinderilor de stat din domeniul energetic, într-un mod durabil, printr-o guvernare corporativă modernă, eficientă, bazată pe o abordare strategică competentă și, nu în ultimul rînd, onestă, în care interesele cetățenilor sînt reprezentate în mod responsabil. Elaborarea și aprobarea unei baze legale pentru aceasta;

4) dezvoltarea unei rețele de alianțe strategice, care combină politica și interesele economice, care să includă vecinii și părțile interesate puternice din regiune și din întreaga lume (inclusiv organizații internaționale și corporații), pentru a ajuta la poziționarea mai bună a țării, ținînd cont de posibilitatea de a participa la proiecte comune, de a obține subvenții și împrumuturi și de a negocia prețurile pentru energie.

Obiectivul nr.1. Asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale prin diversificarea

căilor și surselor de aprovizionare, a tipurilor de purtător (gaz convențional, neconvențional, gaz natural lichefiat) și prin depozite de stocare, concomitent cu consolidarea rolului Republicii Moldova de culoar de tranzit al gazelor naturale

63. Directiva privind securitatea aprovizionării cu gaze naturale va fi transpusă în legislația energetică primară, iar adoptarea ulterioară a reglementărilor specifice va garanta obținerea beneficiilor de pe urma unei implementări complete a acquis-ului.

64. Elementele de flexibilitate ce contribuie la siguranța aprovizionării cu gaze naturale, pe care Guvernul Republicii Moldova le are în vedere, sînt: diversificarea surselor de aprovizionare, gazelor naturale lichefiate și facilitățile de stocare a gazelor.

65. Diversificarea surselor de aprovizionare are la bază trei elemente: îmbunătățirea interconexiunilor de transport cu scopul de a oferi căi alternative de aprovizionare, un număr mai mare de furnizori alternativi și o evaluare/exploatare mai bună a rezervelor existente în Republica Moldova.

Din punctul de vedere al căilor de aprovizionare, Republica Moldova are doar două țări vecine, care pot furniza fluxuri de la una sau mai multe surse de aprovizionare. Cu toate acestea, legătura existentă de aprovizionare cu gaze naturale cu România nu permite un flux reversibil, singura direcție posibilă pînă în prezent fiind cea spre România. Consolidarea rolului actual al Republicii Moldova de țară de tranzit al gazelor naturale se bazează pe menținerea direcției actuale de tranzit și crearea unei căi de tranzit de siguranță în direcția alternativă.

Se planifică construcția de interconexiune a rețelelor de gaz din Republica Moldova și România prin tronsonul Ungheni-Iași ce va permite fluxul reversibil al gazelor naturale cu o capacitate de 1,5 miliarde de m³ pe an.

Din punctul de vedere al furnizorilor de gaze naturale, ambele țări vecine se bazează, în prezent, pe aceeași sursă în amonte, care este Concernul rus SAD „Gazprom”, în timp ce România mai are și propria producție de gaze naturale, iar Ucraina intenționează să își redescopere propriul potențial în domeniul gazelor naturale. Ambele țări au în viitor surse alternative de gaze naturale din gazul extras în largul mării și gazul de șist. Acești vecini au drept scop diversificarea surselor de aprovizionare cu pași specifici, care vizează gazul din Marea Caspică drept resursă, România prin proiectele Nabucco și Inițiativa Azerbaidjan, Georgia, România (AGRI), iar Ucraina prin construcția unui terminal de gaze naturale lichefiate.

De asemenea, vor fi efectuate lucrările de prospecțiune pe teritoriul Republicii Moldova pentru identificarea capacităților și rezervelor de zăcăminte de țiței și gaz natural în perioada 2013-2014.

Din perspectiva surselor interne, zonele din sudul Moldovei (bazinele cu gaz din zonele rezidențiale Gotești, Baurci, Aluat, Manta) vor fi reevaluate, procesul fiind combinat cu implementarea unei politici clare de concesionare a zăcămintelor în beneficiul statului și al cetățenilor. Totodată, se vor efectua prospecțiuni și în alte zone, urmînd exemplul țărilor vecine și în strînsă cooperare cu acestea. Republica Moldova va manifesta deschidere pentru cooperarea cu companii experimentate în investigarea potențialului de resurse energetice și prudență în negocierea redevențelor, potențialul natural identificat în urma acestor investigații urmînd a fi pus în valoare.

În ceea ce privește diversificarea surselor de furnizare a gazelor naturale, cel puțin pînă în anul 2015 nu va exista nici o sursă alternativă gazului rusesc și tranzitul prin Ucraina va rămîne relativ stabil.

Spre finalul acestei decade, tranzitul spre Europa prin Ucraina s-ar putea diminua¹⁰, avînd în vedere darea în folosință treptată a magistralei Nord Stream și planificarea construcției de către „Gazprom” a magistralei South Stream. La acea vreme, Republica Moldova va beneficia de avantajele calității de membru al Comunității Energetice prin participarea activă în viața comunității, aceasta fiind programată a fi aprovizionată la acea dată cu gaze naturale atît prin Coridorul Sudic¹¹, cît și prin South Stream, precum și cu gazele naturale din Asia atît din Azerbaidjan, cît și din Federația Rusă.

¹⁰2019 este termenul final în contractul existent de alimentare cu gaz, semnat între Ucraina și

„Gazprom”.

¹¹TANAP și Nabucco Vest.

66. În cazul unui deficit, așa cum s-a întâmplat în timpul crizei gazelor din 2009, gazele naturale lichefiate ar putea reprezenta o cotă importantă de aprovizionări suplimentare. Gazul natural lichefiat este o șansă ca piața gazelor naturale din Europa de Sud-Est să crească în volum, precum și să își sporească lichiditatea, care ar putea oferi o bază pentru tranzacționarea pe termen scurt. Cu toate acestea, trebuie luate în considerare condițiile specifice atunci când Republica Moldova va decide să devină parte a inițiativei: investițiile în gazele naturale lichefiate sînt foarte mari în comparație cu conductele, iar Turcia, eventual, nu va permite tranzitul tancurilor cu gaze naturale lichefiate prin Bosfor.

Odată ce proiectele regionale privind gazele naturale lichefiate vor deveni fezabile, alternativele pentru Republica Moldova de a participa la aceste proiecte vor fi analizate în termeni de viabilitate atît din punct de vedere financiar, cît și tehnic.

67. Posibilitatea realizării standardelor de siguranță a alimentării folosind facilitățile de stocare localizate nu doar în Ucraina, ci și în România va fi valorificată ca parte a acordurilor legate de construcția unei interconectări suplimentare cu România printr-un acord bilateral specific. Între timp, posibilitățile pentru construcția capacității de stocare a gazelor naturale pe teritoriul Republicii Moldova au fost explorate în două studii, realizate în 2009 de compania Berkeley Associates¹² și în 2011 de Institutul pentru Geologie și Seismologie al Academiei de Științe a Moldovei¹³. Posibilitatea implementării rezultatelor studiilor va fi examinată în comun cu donatorii. Beneficiile capacității de stocare a gazelor naturale vor fi reprezentate de capacitatea îmbunătățită a sistemului de furnizare de a acoperi vîrfurile de consum, precum și de a asigura aprovizionarea în condiții de tranzit întrerupt.

¹²Studiul de prefazăabilitate depozite subterane de înmagazinare a gazului.

¹³Studiul geologo-geofizic al teritoriului de sud al Republicii Moldova în scopul evidențierii structurilor locale posibile pentru crearea rezervoarelor de gaze naturale.

Obiectivul nr.2. Consolidarea rolului Republicii Moldova de culoar de tranzit al energiei electrice, prin construcția unor noi linii de interconexiune, conectarea la sistemul ENTSO-E și consolidarea rețelei interne de transport al energiei electrice

68. Spre deosebire de gazele naturale, diversificarea aprovizionării cu energie electrică nu are o altă alternativă decît dezvoltarea rețelei de transport a energiei electrice. Proiectele de interconectare a Republicii Moldova cu piața internă de energie a UE prin linii electrice și conducte de gaze noi, precum și măsurile de fortificare a rețelilor/conductelor interne sînt esențiale atît pentru siguranța aprovizionării, cît și pentru bunăstarea socială din Republica Moldova.

69. Beneficiul constă în participarea la o piață mai mare de energie, participare care nu va fi posibilă pentru Republica Moldova în lipsa interconectării asincrone/sincrone a rețelei sale cu sistemul ENTSO-E. Conexiunea cu UE oferă, pe lîngă o securitate sporită, și prețuri mai bune pe piață prin perspectiva îmbunătățirii concurenței, ceea ce va rezulta într-un preț final al energiei mai puțin împovăraător pentru consumatori.

70. În prezent, interfața dintre Republica Moldova și România este formată de o linie electrică aeriană LEA de 400 de kV Vulcănești–Isaccea și trei linii LEA de 110 kV. Există o necesitate critică pentru alte linii de înaltă tensiune pentru a îndeplini criteriile de siguranță și de a crește capacitatea interfeței. Linia de 28 km de 110 kV cu România, Fălciu-Gotești, pentru care lucrările au început în anul 2008, a fost finalizată de partea moldovenească.

Pînă în 2020, viitoarea extindere a rețelei de electricitate va include două linii de 400 kV de interconexiune cu sistemul electroenergetic român:

1) LEA Suceava – Bălți,

2) LEA Strășeni – Ungheni – Iași (alternativ, Strășeni-Ungheni 330 sau 400 kV și Ungheni-Iași

400 kV).

71. La 18 februarie 2011 a fost semnat Memorandumul de înțelegere între ÎS „Moldelectrica” și SC „Transelectrica” privind construcția LEA-400 kV Bălți (Republica Moldova) – Suceava (România), pentru care studiul de fezabilitate a fost finanțat de BERD. Studiul a fost finalizat, costul implementării proiectului ridicându-se la 66.448 milioane euro, 36.886 milioane euro fiind costul proiectului pentru partea moldovenească (costul a 52 km pe teritoriul țării din totalul de 115 km, al extinderii SE Bălți pentru acomodarea unei LEA de 400 kV, instalație de distribuție 400 kV și autotransformatoare 400/330 kV)¹⁴. Se preconizează finanțarea proiectului din sursele financiare ale BERD și BEI.

¹⁴Raport ME ianuarie-septembrie 2011.

72. Pentru linia Strășeni – Ungheni – Iași se va efectua un studiu de fezabilitate similar pentru a stabili condițiile tehnice și costurile asociate, acestea din urmă cerînd și identificarea sursei de finanțare. Estimarea preliminară a costului acestei linii se ridică la 64 milioane euro, 28 milioane euro pentru partea română și 36 milioane euro pentru partea moldovenească¹⁵.

¹⁵Sursa: „Moldelectrica”.

73. Scenariile alternative pentru asigurarea fondurilor necesare sînt:

1) transformarea interconectării RM-UE într-o prioritate de vîrf pe agenda UE și ENTSO-E, utilizîndu-se toate căile de cooperare¹⁶ pe care calitatea de parte contractantă a Comunității Energetice și parteneriatul cu UE le oferă;

¹⁶Concluziile celei de-a noua reuniuni a Consiliului ministerial care a avut loc în Chișinău menționează invitația Consiliului ministerial ca toate instituțiile Comunității Energetice să înceapă lucrul în vederea creșterii cooperării dintre autoritățile publice și părțile interesate ale Părților Contractante cu ACER, ENTSO-E și direct cu ENTSOE.

2) continuitatea sprijinului donatorilor și instituțiilor financiare internaționale, care au contribuit pînă în prezent într-un mod important la dezvoltarea rețelei interne de energie electrică a Republicii Moldova, precum și la îmbunătățirea operării acestora prin noi facilități, într-un efort final de a transforma sistemul de energie electrică al Republicii Moldova într-o componentă viabilă a sistemului UE. Implementarea eficientă a acquis-ului este condiționată de această conectare;

3) oportunitatea potențialilor investitori de a participa la proiectul de interconectare pentru facilitarea exportului de energie electrică printr-o linie comercială.

74. Congestia pe interconexiunea Republica Moldova – Ucraina limitează importul și tranzitul de energie electrică. Pentru a crește capacitatea interconectării Republica Moldova – Ucraina este necesară construcția celei de-a doua linii electrice aeriene de 330 kV „Bălți-CHE Dnestrovsk” cu lungimea 123 de km (87 de km pe teritoriul Republicii Moldova), studiul de fezabilitate fiind finalizat pe partea moldovenească. Costul este estimat la minimum 15 milioane euro, 6 milioane euro pe partea ucraineană și 9 milioane euro de partea moldovenească. Ca și în cazul proiectului precedent, întreprinderea unor pași viitori depinde de proiectul de interconectare la sistemul energetic ENTSO-E CE, precum și de costurile de finanțare.

75. Referitor la reabilitarea și modernizarea rețelei de energie electrică, Banca Mondială a finanțat deja proiectul Energetic II, finalizat în aprilie 2012, care a asigurat modernizarea echipamentului energetic și un nou sistem de măsurare, precum și instalarea unui nou sistem SCADA. Ca o continuare a lucrărilor de reabilitare și consolidare a rețelei de transport a energiei electrice, ÎS „Moldelectrica” are posibilitatea să reabiliteze rețeaua de transport folosind creditele aprobate de BERD și BEI în valoare totală de 40 milioane dolari, precum și grantul oferit de Facilitatea de investiții pentru vecinătate a Comisiei Europene, în valoare de 8 milioane euro. Costul

estimat al proiectului este de circa 36.6 milioane euro. Respectiv, reabilitarea va îmbunătăți eficiența energetică a rețelei ÎS „Moldelectrica”, va consolida stabilitatea furnizării de energie și va îmbunătăți operațiunile generale ale companiei, o precondiție pentru integrarea Republicii Moldova în sistemul european de transport ENTSO-E.

76. În cadrul reuniunii din februarie 2011, Consiliul de miniștri al UE a decis că anul 2014 va fi termenul-limită de integrare a pieței interne europene de energie. Evenimente recente demonstrează că acest termen este posibil de respectat. În același timp, Comunitatea Energetică estimează că integrarea sa va avea loc până în 2015. Pentru Republica Moldova integrarea are o importanță vitală pe termen mediu. Anul 2019 reprezintă termenul cel mai optimist pentru conectarea rețelelor, în timp ce un termen-limită dincolo de anul 2020 este inacceptabil. Pentru Republica Moldova aderarea la rețeaua ENTSO-E semnifică aderarea la piața regională lărgită a UE.

77. ÎS „Moldelectrica” și NEK Ukrenergo au semnat Memorandumul de înțelegere care vizează aderarea comună la ENTSO-E, CNTEE „Transelectrica” SA (România) fiind parte susținătoare. Înainte de termenul limită de 31 martie 2011, a fost depusă o cerere comună de către Republica Moldova, Ucraina și România la Programul Operațional Comun pentru finanțarea studiului de fezabilitate privind condițiile de aderare comună a Republicii Moldova și Ucrainei la ENTSO-E. Faza I a cererii a fost aprobată, iar faza II cu o propunere de proiect detaliată este în curs de pregătire. La începutul lunii mai 2012, Programul Comun a aprobat un grant de 5 milioane euro pentru studiul de fezabilitate. Costul total al studiului de fezabilitate este de circa 7 milioane euro¹⁷, iar durata de execuție este de 30 luni.

¹⁷ME Programul de Dezvoltare Strategică 2012-2014.

78. Studiul de fezabilitate urmează să analizeze scenarii diferite: conectarea sincronă versus conectarea asincronă. O anticipare a alternativelor, pe care studiul respectiv le va analiza, este prezentată în analiza SWOT a acestor alternative (compartimentul 5.1 din anexa 5). Conectarea asincronă la ENTSO-E¹⁸ semnifică posibilitatea de a alege oricând fără constrângeri între alternativa de a cumpăra energie din Est sau din Vest, independent de evoluția pieței din Ucraina, însă în funcție de nivelul prețurilor. De asemenea, această soluție permite Republicii Moldova arbitrajul comercial între cele două blocuri, precum și evitarea deconectării sistemului ucrainean de la sistemul IPS/UPS, deconectare care se consideră a fi foarte dificilă din punct de vedere tehnic și foarte costisitoare din punct de vedere financiar.

¹⁸A se vedea cazul Țărilor Baltice.

79. Conectarea asincronă (back-to-back) a Republicii Moldova cu un segment complet Moldova-România sincron cu ENTSO-E necesită instalarea stațiilor back-to-back în Moldova la:

- 1) LEA 400 kV Vulcănești – Isaccea (proiect strict necesar);
- 2) LEA 400 kV Bălți – Suceava (proiect suplimentar, conduce la dezvoltarea secțiunii sincrone Moldova – România cu conectare asincronă și majorarea fluxului posibil de export-import-tranzit);
- 3) LEA 400 kV Strășeni – Iași (proiect suplimentar, conduce la formarea secțiunii sincrone complete Moldova – România cu conectare asincronă, majorarea fluxului posibil de export-import-tranzit și asigurarea regimului n-2).

Astfel, soluția back-to-back este bazată pe linia existentă 400 kV Vulcănești – Isaccea ca soluție minimală, cu extinderi prin intermediul celorlalte două linii LEA. Pentru fiecare convertor de 500 MW costul estimat este de 70 de milioane euro. În cazul racordării asincrone, LEA 330 kV Bălți – CHE Dnestrovsk constituie un proiect suplimentar în vederea extinderii posibilităților de import din Ucraina.

80. Conectarea sincronă a Republicii Moldova la ENTSO-E, împreună cu Ucraina, păstrează beneficiul participării la piața internă de energie electrică și avantajele arbitrajului dintre sursele de energie electrică din Est și Vest, dar momentul în care Republica Moldova va avea acces la aceste

beneficii și avantaje va fi amânat de perioada necesară trecerii cu succes a testelor de funcționare sincronă.

Obiectivul nr.3. Crearea unei puternice platforme de generare a energiei electrice și termice prin rețehnologizare, încălzire centrală eficientă și marketing performant

81. Capacitatea de generare a energiei electrice instalată în Republica Moldova reprezintă premisa creării unei platforme de generare, ce va contribui substanțial la creșterea economică și la bunăstarea socială în țară, cât și la echilibrarea consumului în cadrul Comunității Energetice, condiționat de realizarea integrării reale a pieței din Republica Moldova în piața regională. Această capacitate nu se limitează la activele de generare, care, în mare măsură, necesită acțiuni de reabilitare, rețehnologizare, inclusiv dezafectare și înlocuire. Se va acorda atenție și amplasamentului, integrării în rețea, dar și mediului, cadrului urbanistic, atragerii personalului calificat pentru operare și întreținere, se vor lua în considerare realizările științei specifice și tradiția acestui sector în Republica Moldova.

82. Pentru formarea și consolidarea platformei de generare, cu suportul analizei SWOT (compartimentul 5.2 din anexa nr.5) s-au identificat trei direcții principale de dezvoltare, cu constituirea în această bază a mixului țință. Capacitățile de generare din componența platformei sînt: cogenerare, sursele regenerabile de energie, centralele termoelectrice (MGRES). MGRES și CET-urile din Chișinău necesită o abordare diferențiată, în direcția rețehnologizării pentru creșterea eficienței a celei dintîi, respectiv înlocuirii integrale în cazul centralelor de cogenerare, avînd în vedere costul extrem de ridicat al electricității produse de acestea. În baza creșterii așteptate a cererii pentru energie electrică în Republica Moldova, va fi adaptată legislația primară și cea secundară, necesară integrării în sistem a unor noi capacități de generare, bazate pe utilizarea surselor regenerabile.

83. Premisa atragerii investitorilor constă în faptul că investițiile în noile capacități de generare atît prin utilizarea surselor regenerabile, cât și prin cogenerare vor fi realizate în termen lung, exclusiv în condițiile de risc ale pieței Republicii Moldova. Aceasta înseamnă că aceste proiecte vor fi finanțate avînd la bază previziunea de a genera o rată rezonabilă de rentabilitate prin veniturile obținute din vînzarea energiei electrice produse pe piața autohtonă.

84. Ca o condiție principală pentru stimularea investițiilor viitoare în reabilitări, rețehnologizări și construcția de noi capacități, există unele premise economice majore în ceea ce privește relațiile dintre costurile investițiilor și veniturile așteptate. Aceste corelații sînt importante pentru fiecare investitor rezonabil atît din Republica Moldova, cât și din orice altă țară.

85. Pe termen lung, pentru cele trei direcții de formare a capacității platformei de generare, adoptate de Guvernul Republicii Moldova, din partea investitorilor există așteptarea ca prețurile stabilite de piața angro să reflecte costul marginal de sistem pe termen scurt, cu condiția ca piața să fie gestionată într-un mod eficient, prin urmare, costul marginal de sistem pe termen scurt al sistemului va fi egal cu costul marginal de sistem pe termen scurt al unității inframarginale al cărei preț de ofertă stabilește prețul de echilibru. De regulă, într-o piață funcțională, fără o penurie de unități de generare, are loc determinarea prețurilor costului marginal de sistem pe termen scurt. Costurile investițiilor vor trebui recuperate în timpul orelor de vîrf prin prețuri mai mari.

86. Fără o piață de capacitate (sau plăți pentru capacitate), orientată spre recuperarea costurilor fixe ale unităților de generare, așa cum este cazul pe piața energetică a Republicii Moldova, toate unitățile, cu excepția unităților inframarginale, vor profita pe piața concurențială de diferența dintre prețul de echilibru de pe piață și prețul lor de ofertă, care, teoretic, ar trebui să reflecte costul marginal de sistem pe termen scurt al acestora. Cu toate acestea, piețele doar de energie (fără piață de capacitate sau plăți pentru capacitate) sînt predispuse spre volatilitatea prețurilor. Astfel, condiția necesară pentru a fi îndeplinită de către toate proiectele viitoare este de a putea obține un nivel al prețului care să reflecte costul marginal pe termen lung al centralei. Acest lucru va permite atingerea unui randament al investițiilor bazat pe piață, precum și fezabilitatea din punct de vedere financiar.

87. În direcția energiei electrice generate din surse regenerabile de energie, o mai bună investigare a potențialului țării în ceea ce privește sursele regenerabile de energie este condiția

prealabilă necesară introducerii stimulentei adecvate pentru sector. Măsurile de susținere, ce urmează a fi adoptate, includ nu numai calculul tarifelor fixe pentru energia electrică generată din surse regenerabile de energie, dar și definiția mecanismului de transfer al costurilor suplimentare de la un generator la consumator, procedurile de dispacherizare prioritară, regulile și procedurile de conectare la rețea, inclusiv distribuția între investitor și operatorul rețelei a costurilor determinate de conectare. Vor fi definite tarife feed-in pentru diverse tehnologii privind energia electrică generată din surse regenerabile de energie și vor fi organizate licitații pentru proiecte referitoare la energia electrică generată din surse regenerabile de energie, urmate de aranjamente contractuale aferente pieței, pentru a echilibra generarea intermitentă pe bază de surse regenerabile și pentru a asigura îmbunătățirea rețelelor.

88. În afară de capacitatea actuală de generare a energiei electrice (MGRES) și capacitățile noi, pentru a acoperi consumul prognozat în ce privește energia și capacitatea până la conectarea la ENTSO-E, Republica Moldova va avea în vedere, în mod obligatoriu, alternativele existente la importul din Ucraina și constrângerile de transport actuale.

89. Eficiența energetică la generare, precum și în distribuție, va deveni un criteriu esențial pentru autorizarea capacităților de generare, fiind necesare eforturi suplimentare pentru a mări substanțial implementarea cogenerării de înaltă eficiență, termoficării și răcirii centralizate.

90. Pe parcursul a mai multor ani, energia electrică de la MGRES și alternativ/împreună cu cea din Ucraina a avut un preț mai mic decât cel din UE. În acest moment, este, însă, evident faptul că importul de energie electrică din UE a devenit competitiv. Singura modalitate de a păstra un echilibru în stabilirea concurențială a prețului în piața din Republica Moldova va fi de a pune față în față capacitățile existente cu cele ale altor concurenți.

91. Odată stabilite direcțiile prioritare de creare a unei puternice platforme de generare, un rol important îl au deciziile privind proporțiile mixului de generare:

1) obiectivul propus pentru anul 2020 este extinderea capacității existente cu 800MW. Aceasta se va realiza prin dezafectarea celor 250MW existenți în prezent în cogenerare (Chișinău CET-1, CET-2) și construirea unor capacități noi, totalizând 1050 MW;

2) 650MW din cei 1050MW vor fi realizați prin construcția unei centrale noi în mun. Chișinău, în baza tehnologiilor eficiente de generare a energiei electrice și termice, inclusiv de tip „turbină cu gaz cu ciclu combinat”, în funcție de evaluarea cererii viitoare pentru energie termică. Având în vedere costurile aproximative de instalare de 950 Euro/kW, pentru cei 650MW pe gaze naturale (tehnologia „turbină cu gaz cu ciclu combinat”) rezultă o investiție totală necesară de circa 617,5 milioane euro. Presupunând un factor de capacitate de 0,5, cei 650MW vor genera 2,85 TWh. Studiul de fezabilitate va analiza posibilitățile de valorificare optimă a amplasamentului, infrastructurii și construcțiilor actuale, precum și pregătirea personalului actual pentru exploatarea noii tehnologii. Una dintre consecințele extinderii capacității va fi crearea unor noi locuri de muncă. Se va analiza, de asemenea, oportunitatea extinderii capacității CET Nord, în măsura sarcinii termice;

3) 400 MW din cei 1050MW, produse de capacitățile noi de generare, vor fi bazați pe generarea energiei electrice din surse regenerabile (eoliene și solare). În conformitate cu angajamentul de a produce 10% din volumul energiei electrice consumat până în 2020, considerând un factor de capacitate de 0,25, capacitatea minimă necesară energiei electrice generate din surse regenerabile de energie este de circa 250 MW. O capacitate sporită față de această țintă minimă de 400 MW va putea acoperi cca 16% din consumul estimat în 2020. Se presupune că investițiile în tehnologiile energiei electrice generate de sursele regenerabile de energie vor veni din sectorul privat. O contribuție de 15% a surselor regenerabile la acoperirea consumului prognozat de energie electrică al țării pentru anul 2030 (8,491TWh) va fi acoperită din capacitățile de generare utilizând surse regenerabile de energie de 600MW (aplicând același factor de capacitate de 0,25). La creșterea cu 200 MW își va putea aduce contribuția potențialul de surse de energie solară, în condițiile unei scăderi a costurilor în deceniul următor.

4) Volumul de gaze naturale consumat anual de capacitatea nouă în cogenerare de 650MW, respectiv de CET din Chișinău, va afecta consumul total de gaze naturale în Republica Moldova cu

un volum de cca 496 milioane m³ anual. În 2011 volumul total al gazelor naturale consumate de sectorul energetic pe malul drept al râului Nistru (circa 350MW) a fost de 430,8 milioane m³.

În cazul în care scenariul propus mai sus nu va fi posibil de realizat din considerentele ce vizează activitatea MGRES, Guvernul va considera un scenariu alternativ pentru acoperirea capacităților noi de generare pe gaze naturale sau alte tipuri de hidrocarburi, în baza tehnologiilor moderne prietenoase mediului.

Va fi promovat sistemul centralizat de încălzire și cogenerare în raioane și orașe, inclusiv în baza utilizării surselor regenerabile de energie, ca fiind una dintre măsurile necesare pentru reducerea emisiilor și utilizarea eficientă a combustibilului. Ca prioritate se va avea în vedere utilizarea descentralizată a surselor regenerabile de energie.

92. O problemă-cheie a analizei capacităților noi de generare a electricității în Republica Moldova este posibilitatea de atragere a investițiilor private. În acest sens, atât pentru reglementarea datoriilor sectorului termoelectric, cât și pentru datoriile întreprinderilor de furnizare și distribuție a gazelor naturale, vor fi aplicate măsuri prevăzute în Conceptul privind restructurarea corporativă, instituțională și financiară a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică din municipiul Chișinău, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 983 din 22 decembrie 2011.

93. În acest document sînt definite atribuțiile Ministerului Economiei, Consiliului Municipal Chișinău, Primăriei mun.Chișinău, Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică și este definit mecanismul de livrare a energiei termice în mun. Chișinău prin sistemul centralizat de alimentare cu energie termică. De asemenea, este definit procesul de fuziune a „Termocom” SA și a celor două CET-uri, iar reglementarea datoriilor curente și a celor înghețate va urma împreună cu reorganizarea celor trei întreprinderi, incluzînd și aspectele de administrare.

94. Pentru a asigura funcționarea sistemului centralizat de alimentare cu energie termică și, de asemenea, pentru promovarea în continuare a generării energiei electrice și termice, întregul sistem centralizat de alimentare cu energie termică trebuie reevaluat din punct de vedere tehnic, cu scopul de a reduce pierderile de energie prin reabilitare, precum și de a reduce consumul de gaze naturale prin aplicarea tehnologiilor de trigenerare. Investiția va fi asigurată prin atragerea potențialilor investitori și/sau a instituțiilor financiare internaționale. Cel mai mare beneficiu va fi realizat dacă investiția, susținută de contracte de procurare obligatorie a energiei electrice produse în cogenerare, va atrage interesul unei companii experimentate în afacerile de furnizare a gazelor naturale.

95. Vor fi aplicate următoarele acțiuni pentru asigurarea funcționării eficiente a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică:

1) asigurarea viabilității întreprinderilor termoelectrice prin:

a) soluționarea problemei datoriilor;

b) dezactivarea (închiderea temporară) a cazanelor uzate din regiunea mun.Chișinău care afectează costul general al alimentării cu căldură;

c) evitarea vânzării volumelor de energie termică în baza unei competiții neloiale (SA „Termocom” și CET-uri) și dezvoltarea unei concurențe în condiții echitabile pe piață și cu divizarea transparentă a costurilor;

2) reducerea prețului energiei termice și asigurarea cadrului de reglementare pentru sprijinirea unui consum mare de agent termic pentru a transforma cogenerarea într-o tehnologie durabilă de trigenerare pentru a genera atât energie termică, cât și electrică;

3) transformarea energiei electrice produse într-o generare competitivă.

96. În vederea implementării Conceptului menționat, se vor realiza inclusiv etapele succesive ce țin de evaluarea rețelelor de gaze naturale proprietate publică în conformitate cu metodologia aprobată, agrearea juridică a reglementării datoriilor și transferul rețelelor de gaze în contul stingerii datoriilor.

97. Va fi implementată o tehnologie eficientă, astfel ca CET-urile să poată funcționa și să furnizeze beneficiile reale așteptate de la combinarea generării energiei termice cu cea electrică. Pînă în anul 2020, tarifele fixe vor susține cogenerarea, iar mai tîrziu va fi asigurat cadrul de reglementare pentru participarea în piață a energiei electrice produse în cogenerare. O schemă bonus va permite acestuia să intre pe piața concurențială. Va fi adoptată legea energiei termice și

cadrul normativ aferent privind furnizarea, utilizarea și contorizarea apei calde și energiei termice la populație, instituțiile publice și agenții economici, acordarea ajutoarelor, precum și a unor facilități populației pentru plata energiei termice și a apei calde, racordarea la sistemele publice de alimentare cu energie termică, serviciul public de alimentare cu energie termică, contractul-cadru privind furnizarea energiei termice etc.

Obiectivul nr.4. Îmbunătățirea eficienței energetice și creșterea utilizării surselor regenerabile de energie

98. Pe lângă nivelul redus al resurselor energetice și dependența foarte mare de importuri, eficiența energetică scăzută și intensitatea energetică mare sînt motivele pentru care eficiența energetică este considerată drept unul dintre obiectivele principale ale Strategiei. Ca și în cazul dezvoltării utilizării surselor regenerabile de energie, îmbunătățirea eficienței energetice are un statut excepțional, comparativ cu alte obiective specifice, contribuind atît la securitatea aprovizionării cu energie, cît și la durabilitatea mediului înconjurător și la combaterea schimbărilor climatice. Evoluția intensității energetice arată o reducere de trei ori mai mare în cinci ani (1997-2002), în timp ce în 2007 intensitatea a fost redusă la jumătate în comparație cu anul 2001. Aceasta înseamnă că aceste modificări relativ pozitive ale indicatorilor de eficiență energetică au fost în mare parte furnizate de dezvoltarea economiei Republicii Moldova în anii 2002-2007.

99. Estimările recente ale Comisiei Europene¹⁹, care vizează obiectivele naționale pentru eficiența energetică pentru 2020, pe care statele membre le-au stabilit în contextul Strategiei Europa 2020, sugerează că UE va atinge doar jumătate din obiectivul de 20% în anul 2020. Aceasta confirmă încă o dată complexitatea politicilor de economisire a energiei și de implementare practică a acestora chiar și pentru țările care au experiență mai mult sau mai puțin extinsă în măsurile de economisire a energiei și de eficiență energetică. În ceea ce privește Republica Moldova, abordările și experiența națională, care vizează eficiență energetică, sînt mai puțin dezvoltate, deci acțiunile vor fi concentrate pe cele mai productive măsuri și politici, în acest mod evitîndu-le pe cele mai puțin eficiente.

¹⁹Evaluarea de impact însoțind Planul de eficiență energetică 2011 [SEC(2011)277].

100. Ministerul Economiei, în colaborare cu Agenția pentru Eficiență Energetică și alte autorități publice centrale, vor elabora un cadru de reglementare necesar pentru a promova și a stimula îmbunătățirea eficienței energetice și utilizarea surselor de energie regenerabilă. Acesta este motivul pentru care prima prioritate în măsurile destinate realizării obiectivului strategic de îmbunătățire a eficienței energetice și de creștere a utilizării surselor regenerabile de energie va fi acordată instituirii unui cadru modern de reglementare a eficienței energetice.

101. În conformitate cu obiectivele UE de îmbunătățire a eficienței energetice și avînd în vedere angajamentele asumate de Republica Moldova, aliniate la acquis-ul comunitar, Programul Național pentru Eficiență Energetică 2011-2020 stabilește economii de energie pe termen lung de pînă la 20% pînă în 2020. Un obiectiv intermediar pentru economiile de energie, care urmează să fie realizat pînă în 2016, este stabilit la 9%.

102. Țintele stabilite de Programul Național pentru Eficiență Energetică 2011-2020 sînt:

1) 20% – energie din surse regenerabile în consumul final de energie în țară;

2) 10% – energie din surse regenerabile în toate formele de transport.

Obiectivele intermediare pentru anul 2015 sînt:

1) 10% – ponderea energiei regenerabile în consumul final de energie;

2) 6% – volumul amestecului de etanol și benzină, în volumul de benzină vîndut;

3) 5% – volumul de amestec de biomotorină și volumul de motorină vîndut.

103. Măsurile principale care urmează să fie puse în aplicare pentru îmbunătățirea eficienței energetice includ:

a) crearea sistemelor centralizate de alimentare cu energie termică;

b) achiziționarea și dispecerizarea cu prioritate a energiei electrice generate de CET-uri;

c) sisteme performante de măsurare și dispozitive pentru căldură și energie;

d) etichetarea tuturor dispozitivelor electrice, în funcție de clasa de eficiență energetică a acestora, consumul de energie și nivelul zgomotului;

e) clădiri eficiente energetic etc.

În cadrul tuturor măsurilor posibile de eficiență energetică, cele care sînt relativ simple în implementare și oferă un efect rapid și vizibil vor fi puse în aplicare mai devreme. Această abordare va duce la creșterea nivelului de conștientizare a acestor probleme și la vizibilitatea rezultatelor după ce măsurile au fost luate.

104. O atenție deosebită în domeniul promovării eficienței energetice va fi acordată școlarizării și formării personalului, studenților din universități și elevilor din școli și a populației în sens larg în ceea ce privește utilizarea eficientă a energiei, economisirea energiei și a acțiunilor conexe. În acest scop, vor fi elaborate o serie de programe educaționale de sensibilizare a opiniei publice, vor fi organizate concursuri și vor fi demonstrate realizări în acest domeniu.

105. Principalul motiv al acestei abordări este lipsa experienței practice în domeniul eficienței energetice și a cadrului instituțional în țară. În acest sens, nu va fi o problemă dacă Planul național de acțiuni pentru eficiență energetică va fi dedicat, în cea mai mare parte, creării cadrului instituțional ca o bază pentru evoluția viitoare în economiile de energie și măsurile de eficiență.

106. Acest nou cadru instituțional și de reglementare a eficienței energetice include, ca un element-cheie, Agenția pentru Eficiență Energetică. Planul național de acțiuni pentru eficiență energetică, ce urmează a fi elaborat de agenție la fiecare 3 ani, va deveni coloana vertebrală a implementării strategiei privind eficiența energetică.

107. Direcțiile de dezvoltare a utilizării surselor regenerabile de energie în perioada 2013-2020 vor fi similare la nivel conceptual cu cele utilizate pentru îmbunătățirea eficienței energetice. Prioritatea generală pentru dezvoltarea utilizării surselor regenerabile de energie în Republica Moldova va fi crearea cadrului instituțional național, care va oferi un suport corespunzător pentru această dezvoltare, integrare armonizată în infrastructura energetică existentă și recuperarea așteptată a investiției în generarea suplimentară de energie curată, un impact redus asupra mediului și îndeplinirea cerințelor Comunității Energetice și a cerințelor UE în domeniu.

108. Avînd în vedere consumul relativ redus de energie electrică, destinația tradițională a biomasei pentru încălzire și costurile actuale și în viitorul apropiat ale tehnologiei bazate pe energie solară, în perioada 2013-2020, pentru integrarea în sistem a volumului programat de generare a energiei electrice din surse regenerabile de energie se vor organiza licitații centralizate pentru o capacitate limitată bazată, în principal, pe energie eoliană și, într-o măsură mai mică, pe energia solară, urmînd ca potențialul de energie solară, deși mai mare decît cel eolian, să fie exploatat în perioada 2021-2030, în măsura în care așteptările privind scăderea costurilor se vor confirma.

109. Un volum de cca 400 MW capacitate de generare, bazată pe sursele eoliană și solară, va fi integrat în sistem. Organizarea licitațiilor va permite Guvernului Republicii Moldova să controleze volumul capacităților instalate, precum și să anticipeze amplasările în teritoriu, ceea ce se află într-o strînsă legătură cu investițiile necesare pentru extinderea rețelelor de transport și distribuție pentru a face față modificărilor formatului fluxurilor de energie electrică. Metoda va asigura, totodată, optimizarea costurilor pentru consumatorul final și o retribuire economic viabilă pentru investitori. Fiind susținută de o obligație de cumpărare la prețul final al licitației, organizarea licitațiilor pentru aceste capacități va atrage interesul potențialilor investitori.

Obiectivul nr.5. Asigurarea cadrului legislativ, instituțional și operațional pentru o concurență reală, deschiderea efectivă a pieței, stabilirea prețului pentru energie în mod transparent și echitabil, integrarea pieței energetice a Republicii Moldova în piața internă a UE

110. Pentru o perioadă lungă de timp, pe piața de energie electrică și a gazelor naturale tarifele reglementate și contractele bilaterale au constituit singurul mecanism de formare a prețurilor. Nereflectarea costurilor în tarifele aprobate în trecut reprezintă încă o povară istorică pentru agenții economici remunerați conform acestor tarife, la fel ca și neplățile ca urmare a unor clauze contractuale neclare și a lipsei unei discipline financiare stricte. De asemenea, reflectarea costului de generare, combinat cu existența unor active neeficiente în zona de încălzire centralizată/cogenerare, rezultă într-un preț inaccesibil și pierderea clienților, finalizîndu-se într-o

eficiență și mai scăzută. Absența concurenței a condus an de an la un efect similar și la majorarea prețurilor de import la energie electrică.

111. Noile fenomene care caracterizează astăzi piața gazelor naturale a UE²⁰ au schimbat și în următorii câțiva ani vor continua să schimbe întregul cadru de tranzacționare a gazului natural. În condițiile unei diferențe de preț de până la 10 euro între tranzacționarea spot²¹ și contractele pe termen lung (figurile 4.2 și 4.3 din anexa nr.4), devine din ce în ce mai dificil de menținut contractele existente de vânzare-cumpărare a gazelor naturale²², această dificultate fiind și mai evidentă în condițiile unei piețe în contracție, după cum s-a întâmplat în 2009. În acest moment nu se poate prognoza dacă prețurile contractelor de lungă durată vor scădea sau prețurile pieței spot se vor majora sau mai degrabă ambele se vor schimba, dar poate fi așteptată o viitoare convergență. Această convergență va fi mai pronunțată acolo unde piața este mai bine dezvoltată și eficiența pieței este mai evidentă. Decizia fie de a renegocia aceste acorduri²³, fie de a integra vertical producătorii în afacere în aval și cumpărătorii în amonte pentru a tempera aceste diferențe prin împărțirea riscurilor și beneficiilor²⁴ depinde de evidența existenței deja a unei piețe sau a lipsei acestei piețe și, în cel din urmă caz, previziunea perioadei necesare pentru a dezvolta această piață. În cazul în care există o piață eficientă sau aceasta poate fi dezvoltată într-o perioadă scurtă de timp, procesul de integrare poate fi evitat și ar putea fi asumat riscul de a negocia un nou contract de vânzare-cumpărare a gazelor naturale. Dacă, însă, va fi nevoie de o perioadă lungă de timp, atunci integrarea ar putea fi o soluție corectă, având în vedere limitele acceptabile în conformitate cu acquis-ul Uniunii Europene.

²⁰Împreună cu orientarea livrărilor de gaze naturale lichefiate către piețele UE, datorită succesului în utilizarea gazelor de șist în SUA și scăderii cererii de gaze naturale din cauza crizei ce a rezultat în supraabundența de gaze naturale în 2009, dezvoltarea pieței gazelor naturale în 2011 și hotărîrea Forumului de la Madrid în favoarea tranzacționării pe termen scurt, evoluția de la fragmentare la integrare.

²¹Aproximativ 5-15% spot în Germania. Potrivit hotărîrii Autorității Federale a Cartelului care a intrat în vigoare în septembrie 2010, 20% din achiziții trebuie să fie efectuate în baza contractelor cu termen de până la doi ani, 30% cu termen de până la patru ani și 50% fără termen.

²²Contractele ruso-germane pe termen lung (20, 25, 30 de ani) au intrat în vigoare în 1973 avînd și prevederea prin care contractantul este obligat să accepte sau să plătească o penalizare, față de 75-85% din cantitatea contractată, precum și alte prevederi referitoare la ajustarea prețurilor la intervale exacte, în conformitate cu o formulă matematică care unește prețul la gaze naturale cu prețurile la petrol brut și produse petroliere precum combustibil lichid ușor/greu (determinarea prețului potrivit indicelui petrolului), posibil cărbune.

²³Renegocierile au demarat încă în 2010, însă au apărut dificultăți de natură juridică, inclusiv cu privire la hotărîrile instanțelor de arbitraj.

²⁴A se vedea integrarea companiei Gazprom în aval și a companiei Wintershall în amonte începînd cu anii '90, precum și a companiei E-On după anul 2000, inclusiv cooperarea strînsă cu compania Nord Stream.

112. O piață a gazelor naturale eficientă în Republica Moldova reprezintă o perspectivă pe termen lung, condiționată de construcția unei noi conexiuni cu România și de coordonare a acțiunilor cu țările din regiune (România, Bulgaria, Ungaria) sub egida Comunității Energetice, în vederea asigurării comune a pragurilor critice pentru o piață lichidă în ce privește consumul gazelor naturale, precum și tranzacționarea și crearea unei punți cu UE. În funcție de dezvoltarea interconexiunilor, piața gazelor naturale va urma modelul european, cu precizările pe care codurile Rețelei Europene a Operatorilor de Transport și de Sistem pentru Gaze Naturale le vor aduce. Procesul va deveni operațional pînă în 2020, în funcție de sinergia acestor acțiuni. Următoarele negocieri ale contractelor pe termen lung prezintă premise pentru condiții noi (inovative) de fixare

a prețului, posibil combinând o componentă indexată în funcție de petrol și o componentă indexată în funcție de piață, cu o proporție bine selectată și un concept potrivit de indexare.

113. Integrarea în aval a furnizorilor de gaze naturale noi sau tradiționali, prin intermediul investițiilor în capacitățile de generare a energiei electrice prin arderea gazelor naturale, va fi benefică pentru securitatea furnizării energiei electrice. Aceasta va consolida interesul furnizorilor față de furnizarea gazelor naturale în Republica Moldova, indiferent de configurarea căilor de transport în anul 2020.

114. O evoluție pozitivă a pierderilor în rețeaua de electricitate, ca o componentă a prețurilor la energie electrică, a compensat parțial creșterea constantă a costurilor în amonte în factura pentru energie electrică, însă se poate previziona că, în curând, declinul acestor pierderi în rețelele de transport și distribuție va încetini sau chiar va înceta. În acest mod, o eventuală creștere a costului combustibilului reflectată în întregime și proporțional în prețul final al energiei electrice nu va mai fi compensată nici măcar parțial de scăderea pierderilor. Între timp, ineficiența activelor de termoficare a fost în întregime reflectată în prețurile la energia termică și energie electrică și această situație nu se va schimba dacă nu vor fi luate măsuri eficiente de înlocuire a acestor active în timp util.

115. Cadrul normativ va defini mecanismele de preț conforme cu cadrul de piață liberă. În pofida liberalizării pieței, o cotă de piață încă semnificativă va aparține prețurilor reglementate datorită introducerii unor scheme de sprijin pentru sursele regenerabile de energie și pentru cogenerare sub forma unor tarife fixe. Acest fapt are un dezavantaj clar în ceea ce privește nivelul prețurilor, precum și contracția pieței libere, dar și un avantaj potențial pentru investitori legat de o predictibilitate mai mare asupra prețurilor și pentru Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică de control asupra acestora. Agenția va analiza alternativele existente și va decide în favoarea celor mai accesibile alternative de piață, precum și a soluțiilor orientate cel mai mult pe piață. Stabilirea tarifelor fixe pentru o producție prioritară poate fi înlocuită, de la caz la caz, cu organizarea licitațiilor pentru a garanta condiții favorabile generării energiei electrice bazate pe folosirea surselor regenerabile, însă va limita impactul asupra prețului energiei electrice. În ceea ce privește cogenerarea, aceasta poate fi sprijinită de tarife fixe stabilite doar pentru o perioadă de tranziție, în timp ce concurența deplină pentru energia electrică produsă în condiții de cogenerare și schema bonus de sprijin vor fi introduse după această perioadă.

116. În prezent, în Republica Moldova nu există o concurență reală atât în sectorul gazelor naturale, cât și în cel al energiei electrice. O concurență reală poate să apară doar ca urmare a deschiderii oficiale și reale a pieței, care va permite intrarea unor noi participanți. În cadrul procesului de intrare pe piață a unor noi companii, participanții străini vor solicita ca în piața emergentă să existe produsele similare celor de care acestea beneficiază pe piața internă a energiei electrice în UE. Aceasta va însemna introducerea produselor de tranzacționare potrivite pentru orizonturi de timp consecutive: licitații publice pentru contracte bilaterale (din 2013), piața pentru ziua următoare (din 2015), tranzacționarea intrazilnică (din 2020), servicii de sistem, o piață de echilibrare etc. Compartimentul 5.3 din anexa nr.5 prezintă o analiză SWOT a modalităților de tranzacționare pe termen scurt (spot) și pe termen lung (contracte bilaterale) în piața de energie electrică și în cea de gaze naturale.

117. Directivele privind energia electrică și gazele naturale vor fi transpuse cu fermitate în legislația națională: Legea cu privire la energetică, Legea cu privire la energia electrică, Legea cu privire la gazele naturale, Legea energiei regenerabile și Legea cu privire la eficiența energetică vor fi modificate în vederea transpunerii și punerii în aplicare a pachetului trei energetic, precum și a altor directive în conformitate cu deciziile aplicabile ale Comunității Energetice, ca urmare a angajamentelor Republicii Moldova.

118. În conformitate cu Tratatul Comunității Energetice, liberalizarea pieței energetice din Moldova este stabilită pentru 1 ianuarie 2015 (D/2009/03/MC C-En). Legislația primară și secundară actualizată a Republicii Moldova va asigura faptul că, în sensul Directivelor 2003/54/CE și 2003/55/CE, toți consumatorii noncasnici de la 1 ianuarie 2013 și toți consumatorii de energie de la 1 ianuarie 2015 sînt consumatori eligibili. Consumatorii eligibili au dreptul de a contracta energia

electrică în mod direct cu orice furnizor, inclusiv din străinătate.

119. Legislația va prevedea definiții precise ale noțiunilor de consumator vulnerabil, servicii publice, furnizor de ultimă opțiune, precum și scenariile pentru selectarea și numirea furnizorilor de ultimă opțiune și mecanismele contractuale pentru a sprijini achiziția de energie de către aceștia.

120. Modul de procurare a energiei pentru consumatorii casnici de către furnizorul/furnizorii de ultimă opțiune va respecta prevederile legislației naționale, armonizate cu directivele UE²⁵. Principalele modalități sînt achiziționarea prin licitații publice pe o piață concurențială angro, combinată cu achiziționarea de energie electrică produsă din surse regenerabile de energie.

²⁵Potrivit directivei UE, reglementatorul nu este obligat să asigure tarife reduse sectorului rezidențial, ci să asigure „dreptul de a primi energie electrică de o calitate specificată, la prețuri rezonabile, ușor și clar comparabile, prețuri transparente și nondiscriminatorii”.

121. Legislația primară va fi actualizată pentru a reflecta rolurile specifice și responsabilitățile Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică și ale operatorilor rețelei de transport și de sistem, în conformitate cu prevederile legislației Comunității Energetice și cele mai bune practici disponibile în UE.

122. Pentru ambii operatori ai rețelei de transport și de sistem (gaze și energie electrică) va fi dezvoltată capacitatea de a administra piața de echilibrare și capacitatea de organizare a licitațiilor pentru capacitatea de transport transfrontalieră. Accesul părții terțe va fi pe deplin implementat în conformitate cu angajamentele asumate de către Republica Moldova prin aderarea la Tratatul Comunității Energetice.

123. Securitatea aprovizionării cu energie necesită planificarea dezvoltării rețelei de energie electrică și a sistemului de transport al gazelor naturale de către operatorii sistemelor de transport, precum și obligația reglementatorului de a asigura prin stabilirea tarifului de transport disponibilitatea resurselor investiționale necesare pentru ambii operatori ai sistemului de transport și de a recunoaște la aprobarea tarifului investițiile făcute. Astfel, va fi consolidat rolul de planificare și cel investițional al operatorilor pentru dezvoltarea rețelei electrice și a conductelor magistrale de gaze naturale, pentru a asigura un răspuns adecvat la provocările privind integrarea pieței și accesul la surse regenerabile de energie. Planurile naționale de dezvoltare se vor încadra în cele regionale, în scopul unei dezvoltări regionale optimizate.

124. Pentru ca Republica Moldova să fie gata să îndeplinească cerințele unei piețe liberalizate în 2015, va fi creat cadrul instituțional, iar după finalizarea acestuia, sistemul real și personalul operativ vor parcurge un proces de adaptare și, respectiv, instruire practică. Operatorii piețelor de electricitate și gaze naturale vor fi numiți după 2013 pentru a oferi servicii de tranzacționare, decontare și, după caz, de contraparte centrală, precum și servicii de cuplare a piețelor după 2020. Împreună cu operatorii rețelei de transport și de sistem, operatorii pieței vor furniza mecanisme de piață și produse eficiente pentru a facilita comercializarea transparentă și lichidă a energiei, conform diferitor condiții și perioade de timp (licitarea publică/electronică a contractelor bilaterale, piața pentru ziua următoare, piața intra-zilnică, piața de echilibrare etc.)

125. Produsele de tranzacționare, oferite de operatorii pieței atât pentru piața de gaze naturale, cât și pentru energia electrică, se vor baza pe mecanisme adecvate și un calendar cu momente clare, raționale și eficiente de transmitere a ofertelor, iar rezultatele tranzacționării trebuie să reprezinte informația necesară și pîrghiile pentru programarea sistemului. Capacitatea de interconectare disponibilă va fi alocată în mod regulat și pe perioade de timp standard, prin intermediul mecanismelor de licitație convenite și administrate de comun acord cu operatorii rețelei de transport și de sistem vecini. Calendarul acestei alocări trebuie să fie sincronizat cu calendarul de tranzacționare a energiei.

Obiectivul nr.6. Asigurarea cadrului instituțional modern și competitiv pentru dezvoltarea industriei energetice

126. Datoriile acumulate legate de furnizarea energiei termice în municipiul Chișinău și de consumul de gaze în regiunea transnistreană reprezintă nu doar o povară pentru agenții economici

din sectorul energetic, dar și bariere în calea restructurării acestora, a creșterii capacității de a realiza investiții, precum și o barieră în calea credibilității pieței și a investițiilor private. Problema datoriilor acumulate va fi rezolvată, întrucât privatizarea va rămâne în suspans atâta timp cât această problemă este în așteptare. Rezolvarea ei va reprezenta, de asemenea, un semnal pozitiv pentru investițiile private. Atât timp cât rolul pieței în dezvoltarea sistemului nu va fi înțeles și acceptat și această piață nu va deveni funcțională, există riscul continuării instabilității financiare.

127. Întreprinderile de stat vor stabili și vor dezvălui publicului obiectivele lor corporative și indicatorii de monitorizare, iar managementul acestor întreprinderi va respecta reguli stricte de conduită și va evita conflictul de interese posibil. Managerii vor fi numiți după criterii de nivel înalt, iar activitatea lor va fi evaluată pe baza unor criterii de performanță bine definite.

128. În perioada 2012-2015, piața de energie electrică va fi deschisă progresiv, inclusiv prin eliminarea, după caz, a tarifelor reglementate la energia electrică în conformitate cu foia de parcurs publică, în care se vor prevedea termenii generali prevăzuți de deciziile Comunității Energetice. În urma liberalizării pieței, conducerea întreprinderilor de stat va fi responsabilă pentru utilizarea mecanismelor de piață pentru a procura și pentru a vinde energie electrică. Acțiunile întreprinderilor din domeniul energiei electrice vor fi listate la bursele de valori pentru a susține investițiile și a evidenția performanța. Sectorul energetic are nevoie de capitalizare. Politicile de reglementare vor oferi sprijin pentru capitalizarea economiilor în activitățile de zi cu zi ale operatorilor și furnizorilor, făcându-i capabili să efectueze investițiile ulterioare în rețele și în dezvoltarea afacerii. Va fi pus în aplicare un sistem de reglementare stimulat.

V. Obiectivele Specifice ale strategiei pentru PERIOADA 2021-2030 și măsurile aferente

129. În ceea ce privește obiectivele pentru perioada 2021-2030, Strategia indică faptul că există și alternative mai puțin costisitoare decât utilizarea surselor regenerabile pentru abordarea securității aprovizionării, precum și pentru reducerea schimbărilor climatice, propunând o suplimentare a contribuției surselor regenerabile (cu 200 MW instalați), dar nu și o creștere procentuală a acestei contribuții (doar 15% în 2030). În condițiile diversificării surselor de alimentare (Est-Vest) prin conectarea cu sistemul ENTSO-E și a apariției unei concurențe reale în piață, o politică judicioasă a importurilor, care combină contractele pe termen mediu cu tranzacționarea pe termen scurt, poate să aducă aceleași rezultate în ce privește securitatea alimentării cu energie și reducerea emisiilor de CO₂, dar o povară mai mică privind prețul final al energiei electrice. Se are în vedere și faptul că previziunile privind politicile UE pentru această perioadă nu indică promovarea surselor regenerabile ca linie directoare, ci reducerea emisiilor de CO₂.

130. În conformitate cu imaginea de ansamblu asupra politicilor UE pe termen lung și cu așteptările privind evoluția globală în perioada 2021-2030, precum și cu accesibilitatea socială a țării, Strategia energetică a Republicii Moldova după anul 2020 acordă atenție și oferă o prioritate mai mare acelor factori care, în prezent, implică tehnologii și abordări prea costisitoare, în special în domeniul surselor regenerabile și al eficienței energetice. Pe parcursul noii decade 2021-2030, acestea pot să devină accesibile și acceptate de către piață. De asemenea, o atenție specială va fi acordată dezvoltării rețelei de distribuție prin folosirea conceptului de rețele electrice inteligente în scopul de a integra în mod optim controlul asupra surselor regenerabile și eficienței energetice. Astfel, obiectivele specifice ale Republicii Moldova pentru perioada 2021-2030 sînt următoarele:

1) asigurarea creșterii utilizării surselor regenerabile de energie. Scenarii privind disponibilitatea pe termen lung a tehnologiei de captare și stocare a carbonului;

2) îmbunătățirea eficienței energetice;

3) introducerea rețelelor electrice inteligente.

Obiectivul nr.1. Asigurarea creșterii utilizării surselor regenerabile de energie. Scenarii privind disponibilitatea pe termen lung a tehnologiei de captare și stocare a carbonului

131. Pe parcursul perioadei 2021-2030 tehnologia de captare și stocare a carbonului poate deveni o forță motrice importantă pentru determinarea contribuției utilizării resurselor regenerabile în mixul tehnologic al energiei electrice, un eventual succes al captării și stocării carbonului la scara industrială transformînd cărbunele într-un potențial contracandidat pentru regenerabile. Tehnologia

de captare și stocare a carbonului este o tehnologie promițătoare, dar nu suficient de matură, de eliminare a CO₂ din emisiile centralelor electrice cu combustibil fosil. În prezent, tehnologia respectivă este într-un stadiu incipient de dezvoltare, existând puține proiecte implementate în întreaga lume.

132. Incertitudinea în jurul acestei tehnologii și lipsa studiilor privind experiența practică în Europa și în întreaga lume în ceea ce privește locurile posibile de stocare a CO₂ și/sau facilitățile pentru transport pot adăuga multe rezerve față de opțiunile strategice privind scenariile energetice. Dacă va fi implementată ca o tehnologie complet comercială pe piață, captarea și stocarea carbonului ar putea constitui o puternică provocare la adresa întregului mix tehnologic al generării energiei la nivel mondial. Politica internațională privind schimbările climatice și emisiile de gaze cu efect de seră este mai mult sau mai puțin clară în ceea ce privește abordările pe termen lung. Această problemă ar putea deveni importantă pentru Republica Moldova în perioada 2021-2030, dacă va fi luată în considerare implementarea în țară a generării energiei electrice bazate pe cărbune.

133. În cazul Republicii Moldova sînt considerate două scenarii:

1) fără o dezvoltare a captării și stocării carbonului: pentru că tehnologia nu va atinge niciodată economiile de scară și rezultatele promițătoare dorite sau din cauza lipsei locurilor de stocare, deci acest scenariu va considera că nu există nici o dezvoltare disponibilă;

2) o dezvoltare limitată a captării și stocării carbonului: acest scenariu presupune o capacitate limitată de stocare a CO₂ în Moldova, reducînd astfel posibila dezvoltare a proiectelor pentru capacitățile de generare care ar folosi această tehnologie.

134. Dezvoltarea utilizării resurselor regenerabile în Republica Moldova nu poate avea loc înaintea implementării reformelor instituționale necesare, care includ nu numai tarifele care vor fi stabilite, dar, de asemenea, și cadrul concurențial de piață. Abordarea Republicii Moldova în ce privește dezvoltarea utilizării surselor regenerabile de energie trebuie să fie diferită de cea din alte țări. Alte țări consideră această oportunitate ca un instrument pentru schimbarea structurii de generare cu scopul de a proteja mediul ambiant, de a crește eficiența generării, folosind resursele existente de energie electrică generată de surse regenerabile de energie. Pentru Republica Moldova utilizarea surselor autohtone de energie regenerabilă are, în primul rînd, scopul asigurării securității aprovizionării. Datorită acestui criteriu, tehnologiile de generare bazate pe energia electrică generată din surse regenerabile de energie utilizate în Republica Moldova vor trece prin filtrul eficienței economice și al disponibilității resurselor.

135. Avînd în vedere creșterea dependenței Republicii Moldova de sursele energetice de bază importate, securitatea aprovizionării cu energie a țării este o motivație puternică pentru adoptarea și implementarea unor strategii noi și actualizate privind sursele regenerabile de energie. Alte beneficii sociale și economice publice în urma dezvoltării acestor surse, cum ar fi reducerea impactului asupra mediului, crearea noilor industrii și întreprinderi, efectele structurale pozitive asupra economiilor regionale sau crearea locurilor de muncă sînt motive pentru a le sprijini în țară.

136. Încercarea de a valorifica sursele regenerabile de energie are o istorie lungă în Republica Moldova, scopul fiind reducerea dependenței de combustibilii fosili și a emisiilor de gaze cu efect de seră și de CO₂. În prezent, penetrarea energiei regenerabile în Republica Moldova este relativ scăzută, însă Guvernul și ANRE sînt în curs de elaborare a unui cadru normativ pentru a promova sursele regenerabile de energie.

137. Există trei documente importante privind politica în domeniul energiei regenerabile în Republica Moldova: Legea energiei regenerabile nr. 160-XVI din 12 iulie 2007, Metodologia determinării, aprobării și aplicării tarifelor pentru energia electrică produsă din surse regenerabile de energie și biocombustibil, aprobată prin Hotărîrea nr. 321 a Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică din 22 ianuarie 2009, precum și Regulamentul privind garanțiile de origine pentru energia electrică produsă din surse regenerabile de energie, aprobat prin Hotărîrea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr. 330 din 3 aprilie 2009.

138. Politica Republicii Moldova privind energia regenerabilă este gestionată de următoarele autorități: Ministerul Economiei, Ministerul Mediului, Agenția Națională pentru Reglementare în

Energetică și Agenția pentru Eficiența Energetică pe lângă Ministerul Economiei. Ministerul Economiei este responsabil, în general, de strategia energetică națională și politicile de dezvoltare, inclusiv sursele regenerabile de energie. Ministerul Mediului este responsabil de promovarea mecanismelor naționale și internaționale privind realizarea obiectivelor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, în timp ce Agenția pentru Eficiența Energetică trebuie să dezvolte și să pună în aplicare planurile naționale de acțiuni pentru eficiență energetică și sursele regenerabile de energie. Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică este responsabilă de integrarea politicii de suport a surselor regenerabile și acțiunilor aferente în cadrul de reglementare național și piața energetică, prin stabilirea tarifelor și reglementarea pieței.

139. Ca membru al Comunității Energetice, Republica Moldova va trebui să urmeze și să implementeze anumite obligații impuse Părților Contractante. Aceste obligații includ o prevedere privind elaborarea unui plan de implementare pentru dezvoltarea generării energiei din surse regenerabile la nivel național, reglementat de Directivele (2001/77/CE și 2003/30/CE), modificate ulterior de Directiva 2009/28/CE, care a stabilit o țintă obligatorie de 20% de surse regenerabile până în 2020, cu ținte predeterminate și adaptate pentru fiecare stat membru.²⁶

²⁶Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Directiva 2009/28/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile și de modificare și ulterior, de abrogare a Directivelor 2001/77/CE și 2003/30/CE, Belgia, 2009.

140. Planul național de acțiuni în domeniul energiei regenerabile va contribui la realizarea obiectivului pe termen lung: cota de 20% de surse regenerabile până în 2020 și va formula cele mai eficiente acțiuni pentru al realiza.

Obiectivul nr.2. Îmbunătățirea eficienței energetice

141. A doua etapă de îmbunătățire a eficienței energetice în Republica Moldova după 2020 se va baza pe cadrul instituțional dezvoltat, infrastructura existentă, experiența practică în diferite industrii, nuclee tehnologice și proprietate. Acest context va permite Republicii Moldova să elaboreze o politică și acțiuni mult mai sofisticate decât în perioada anterioară anului 2020.

142. Obiectivul Republicii Moldova este aderarea la Uniunea Europeană, ceea ce înseamnă că țara va adera în mod obligatoriu la Sistemul UE de tranzacționare a certificatelor de emisii. În acest caz, politica privind emisiile de CO₂ va deveni un factor important în politica de eficiență energetică în Republica Moldova. Nu există nici o soluție finală la nivel internațional privind cadrul politicilor care reglementează emisiile de CO₂, însă un lucru este mai mult sau mai puțin clar, și anume faptul că politicile se vor baza pe instrumente de piață și plafonarea prețului. Ceea ce confirmă o astfel de abordare este o decizie cu privire la limitele emisiilor de CO₂ și stabilirea prețurilor acestora, deja aplicată de UE.

143. Sectorul aviatic, care influențează cu 2% emisiile globale de gaze cu efect de seră, va fi în mod obligatoriu inclus în Sistemul UE de comercializare a certificatelor de emisii. Aceasta înseamnă că toate companiile aeriene, care zboară din și în UE, trebuie să compenseze în mod obligatoriu emisiile în zbor prin cumpărarea de permisi de emisii UE (EUA)²⁷ sau reduceri de emisii certificate (CER).²⁸ Plafonul emisiilor pentru 2012 este de 3%, iar pentru 2013-2020, respectiv, 5%, comparativ cu emisiile din anul de bază în perioada 2004-2006 (Directiva UE 2008/101/CE, 2008). Prin urmare, reglementările UE pentru zborurile din Republica Moldova către Uniunea Europeană și invers sînt, de asemenea, valabile pentru Republica Moldova. Astfel, sectorul aviatic al Republicii Moldova este primul sector din Moldova care urmează să fie obligatoriu inclus în Sistemul UE de comercializare a certificatelor de emisii cu un plafon de emisii oficial. Există discuții pentru a include și alte sectoare în următorii câțiva ani, care pot avea un impact asupra economiei și dezvoltării energiei în perioada 2021-2030.

²⁷Permisele de emisii ale Uniunii Europene (EUA) sînt unități standardizate negociabile la EU ETS. Un EUA este o unitate de comercializare a certificatelor de 1 t CO₂e.

²⁸Certificatele generate de CDM și, prin urmare, unități standardizate negociabile, sînt numite reduceri de emisii certificate (CER). O CER este o unitate de comercializare a certificatelor de 1 t CO₂e.

144. Inițiativa privind emisiile de CO₂ în transportul aerian a provocat deja o reacție activă a mai multor companii aviatice din Europa (Airbus, Lufthansa, British Airways, Safran, MTU, Virgin Atlantic), care așteaptă măsuri inverse de la companiile non-europene afectate, precum și de la țările din afara Europei (SUA, China, Rusia).

145. Răspunsul cel mai probabil ar putea fi inițierea unui sistem de comercializare a emisiilor de gaze cu efect de seră în viitorul apropiat, cel puțin de către SUA și, probabil, Rusia. Aceasta înseamnă că Republica Moldova trebuie să lanseze modificările instituționale și să schimbe paradigma în activitatea tuturor entităților emitente a gazelor cu efect de seră, inclusiv centralelor electrice, deoarece odată implementat un astfel de sistem, acesta va acoperi rapid nu numai poluarea traficului aerian, dar și restul.

146. În ceea ce privește implementarea scenariului carbonului, cadrul general corespunde cu faptul că atât costurile de generare a energiei termice, cît și cele de formare a prețurilor la energia electrică vor lua în considerare impactul prognozei prețului carbonului, prezentat în tabelul 4.1 și în figura 4.8 din anexa nr.4.

147. Aceste prețuri presupun o evoluție a prețurilor CO₂ pe termen lung spre 60 euro/tonă, prețurile pe termen scurt/mediu sînt aliniate cu piețele actuale și viitoare, după cum se vede din tabelul 4.1 din anexa nr.4. Celelalte scenarii pot presupune, de asemenea, pe termen lung un preț de 100 euro/tonă și 40 euro/tonă pentru variantele pesimistă și optimistă.

148. Un alt element-cheie al acestui stadiu de dezvoltare viitoare în Republica Moldova va fi conceptul unui nou sistem intelectual distribuit, bazat în mare parte pe surse regenerabile, în care consumatorii de energie vor juca rolul lor în echilibrarea sistemului, în conformitate cu baza de generare și sistemul de transport.

Obiectivul nr.3. Introducerea rețelelor electrice inteligente

149. Structura consumului de energie electrică în Republica Moldova relevă faptul că principalii consumatori de resurse energetice sînt consumatorii casnici. Dezvoltarea economică viitoare în țară poate și ar trebui să permită deschiderea și dezvoltarea rapidă a întreprinderilor mici și mijlocii. Acest tip de clienți, împreună cu consumatorii casnici, sînt mici, dispersați și aspiră să aibă un control mai bun al consumului de energie. Rețeaua inteligentă permite realizarea acestui tip de control în beneficiul economiilor de energie și asigurarea eficienței finale a operațiunilor.

150. Din punct de vedere al integrării energiei electrice generate din surse regenerabile de energie în rețea, distribuția resurselor regenerabile în Republica Moldova este dispersată pe întreg teritoriul țării, ceea ce este un alt argument puternic în favoarea implementării rețelei inteligente pentru a integra aceste surse relativ mici de generare distribuite și neirosirea acestora în cazul în care energia eoliană și solară fluctuează. Integrarea resurselor energetice intermitente la nivel industrial prezintă o serie de provocări pentru operarea și gestionarea sistemului energetic. Integrarea sigură și eficientă a proiectelor parcurilor eoliene la scară industrială este un beneficiu-cheie al instalațiilor rețelei inteligente. Rețeaua inteligentă este, de asemenea, un vehicul de dezvoltare pentru sistemul de telemetrie și comunicații al rețelei. În majoritatea cazurilor, exact sistemul de comunicații devine baza instalației și ar putea, în același timp, deveni și o barieră pentru dezvoltare.

151. Pentru a permite dezvoltarea proiectului, va fi necesar de a oferi un cadru de reglementare specific pentru a implementa prevederile legislației actualizate, în conformitate cu cele mai bune practici la nivel mondial. Va urma identificarea resurselor regenerabile distribuite aplicabile și investigarea grupurilor potențiale de consumatori-țintă pentru a oferi o platformă de răspuns la cerere, însoțită de promovarea intensivă a oportunităților de investiții, alternativ organizată prin licitații. Va fi necesară, de asemenea, atragerea fondurilor conform unei analize detaliate a costurilor de investiții pe termen scurt și a beneficiilor sistemice pe termen lung, precum și dezvoltarea unui model echitabil de partajare a costurilor. Îndreptarea țării către o abordare a rețelelor inteligente va conduce la o certă deplasare a locurilor de muncă din administrația centralizată a rețelelor la o

modalitate de afaceri distribuită, dar acest lucru va avea un impact pozitiv asupra ocupării forței de muncă, prin integrarea surselor regenerabile în rețea pe care rețelele inteligente o susțin.

VI. SINTEZA MĂSURILOR NECESARE PENTRU REALIZAREA OBIECTIVELOR SPECIFICE ÎN PERIOADA 2013-2020

152. Obiectivele strategice generale ale Strategiei, precum asigurarea securității aprovizionării cu energie, crearea piețelor concurențiale, asigurarea durabilității sectorului energetic și combaterea schimbărilor climatice vor fi transpuse în acțiunile strategice ce urmează.

153. Guvernul Republicii Moldova va elabora un program pentru obiectivul specific al realizării unei capacități suplimentare de transport al energiei, incluzând implementarea noilor interconexiuni electrice și conectarea sistemelor electrice ale Republicii Moldova și Ucrainei la sistemul ENTSO-E prin monitorizarea atentă a elaborării studiului de fezabilitate de către consorțiul ENTSO-E. Obiectivul unic al programului este de a asigura această integrare în funcție de rezultatul studiului de fezabilitate până în 2019 și nu mai târziu de 2020, fiind responsabil de asigurarea finanțării și de implementarea proiectului. Soluția tehnică, ce poate fi o conexiune asincronă sau sincronă, va reprezenta rezultatul studiului de fezabilitate și va decide asupra unor investiții suplimentare pentru a suporta costul convertoarelor CA/CC în cazul conexiunii asincrone sau al consolidării liniilor interne de rețea, dacă studiul de fezabilitate va indica această necesitate, pentru a susține un nou model al fluxurilor de electricitate în rețeaua de energie electrică a Republicii Moldova.

154. Rezultatul așteptat de la conectarea la sistemul ENTSO-E este suportul tehnic pentru diversificarea surselor de aprovizionare cu electricitate și integrarea pieței energiei electrice din Republica Moldova în piața internă a energiei electrice din UE.

Etapele implementării cuprind:

1) executarea studiului de fezabilitate de către consorțiul ENTSO-E, care va fi finalizat în 2015, a cărui sursă principală de finanțare este un grant de 5 milioane de euro, aprobat de către Programul comun România – Republica Moldova – Ucraina;

2) aprobarea deciziei asupra selectării alternativei tehnice;

3) proiectul se va finaliza în 2016, iar execuția proiectului în 2019, cu o perioadă ulterioară de testare a funcționării sincrone până dincolo de 2020, dacă va fi selectată o alternativă tehnică sincronă.

155. În ceea ce privește liniile de interconexiune, se prevede construcția a două linii de 400 kV, ca parte a interconectorului cu România (Bălți – Suceava și Strășeni – Ungheni – Iași), studiul de fezabilitate fiind finalizat pentru prima linie și necesar pentru cea de a doua, termenul-limită planificat, inclusiv execuția proiectului tehnic și construcția liniilor, fiind anul 2019. Consolidarea interconectorului cu România este, de asemenea, susținută de linia de 110 kV Fălciu – Gotești finalizată.

156. Pentru consolidarea interconectorului cu Ucraina este necesară o linie de 330 kV Bălți – Novodnistrovsk, studiul de fezabilitate fiind elaborat de partea moldovenească, fapt care va asigura finalizarea întregului proiect până în 2018. Realizarea etapelor de implementare: studiul de fezabilitate și execuția proiectului tehnic, precum și construirea liniilor și efectuarea lucrărilor aferente, vor constitui indicatori de progres.

157. Impactul acestor două acțiuni, consolidarea interconexiunilor și aderarea la rețeaua ENTSO-E, depinde de rezultatul studiului de fezabilitate. Următoarele estimări sînt avute în vedere:

1) dacă această conexiune va fi sincronă, costul total al celor trei linii va fi de 85,8 milioane euro;

2) dacă va fi o conectare asincronă, fluxurile nu se vor schimba substanțial, însă vor fi necesare costuri adiționale de circa 210 milioane euro pentru procurarea și instalarea convertoarelor CA/CC. De asemenea, costul noii linii cu Ucraina constituie 9 milioane euro pentru Moldova. Aceasta rezultă într-o sumă totală de 219 milioane euro;

3) din punct de vedere comercial, impactul conectării sincrone va fi schimbarea modelului de tranzacționare a electricității prin reorientarea acesteia de la Est la Vest, în timp ce conexiunea asincronă va reprezenta bazele existenței unei combinații între modelul curent și tranzacționarea cu UE, proporția fiind dependentă de prețurile celor două surse și capacitatea interconectorului asincron.

Suma totală a investițiilor va fi evaluată mai exact prin studii individuale de fezabilitate, iar sursele de finanțare vor fi instituțiile financiare internaționale (în special BERD și BEI).

158. Diversificarea aprovizionării cu energie și purtători de energie va susține obiectivul-cheie al securității aprovizionării cu energie. Măsurile pentru asigurarea obiectivului specific al flexibilității aprovizionării cu gaze naturale sînt următoarele:

1) diversificarea surselor convenționale de gaz în ceea ce privește atât furnizorii, cât și căile alternative de aprovizionare. Diversificarea va fi susținută de conectarea fizică la cele mai fiabile surse (conducele regionale/europene și rețeaua de electricitate UE) prin efectuarea fermă a pașilor concreți în aceste direcții. Proiectul-cheie este conducta magistrală Ungheni – Iași, rezultatul așteptat fiind asigurarea unei alternative de aprovizionare de urgență, dar, de asemenea, și contribuția la diversificarea alternativă atât a direcțiilor, cât și a surselor. Studiile de fezabilitate au fost finalizate de ambele părți, etapele de implementare fiind:

- a) proiectul tehnic de execuție și execuția proiectului pînă la sfîrșitul anului 2014;
- b) construcția gazoductului Ungheni – Iași.

2) din costul total de 20 milioane euro al proiectului, 7 milioane euro constituie un grant din partea programului comun România – Moldova – Ucraina. Partea cheltuielilor de proiect, pe care trebuie să o asigure Republica Moldova, constituie 6 milioane euro;

3) existența în partea de Sud a Moldovei a unor resurse interne de gaze naturale a fost presupusă de mult timp. Cu toate acestea, lipsa capacității deținătorilor concesiunii a împiedicat efectuarea unor pași semnificativi în valorificarea acestor resurse. Guvernul Republicii Moldova va combina finanțarea investigării profesionale ale resurselor presupuse cu politica de acordare a concesiunilor;

4) rezultatul imediat pentru Republica Moldova al succesului unor negocieri pentru a deveni beneficiară a proiectelor de dezvoltare privind gazul natural lichefiat, fie AGRI sau cel ucrainean, ar fi o nouă sursă alternativă, dar acest lucru este, de asemenea, necesar în perspectiva conectării la un cadru de tranzacționare pe termen scurt cu țările vecine;

5) urmărirea unor beneficii din evoluția exploatării gazului nonconvențional (gaz de șist) din vecinătate: Polonia, România, Ucraina, în funcție de capacitatea și dorința statelor în cauză de a acționa în continuare în acest sens.

Facilitățile de stocare a gazului lipsesc în Republica Moldova. Ministerul Economiei, împreună cu SA „Moldovagaz”, vor crea un program pentru a asigura accesul la facilitățile de stocare a gazului prin semnarea acordurilor cu țările vecine și dezvoltarea capacităților interne, precum și utilizarea studiilor efectuate pentru identificarea unor asemenea locații în țară. Instituțiile financiare internaționale vor asigura fondurile necesare. Semnarea unor asemenea acorduri pentru depozite externe și proiectul tehnic de execuție pentru depozite în Republica Moldova, precum și implementarea proiectului, vor constitui indicatorii de progres.

159. Deschiderea piețelor gazului natural și energiei electrice, conform termenelor-limită solicitate în protocolul de aderare la Comunitatea Energetică din 17 martie 2010 și Legii nr.117-XVIII din 23 decembrie 2009 pentru aderarea Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice, trebuie efectuată în termenele stabilite conform angajamentelor la tratat. Liberalizarea pieței energiei electrice din Republica Moldova este stabilită pentru data de 1 ianuarie 2015, cu ținta intermediară 1 ianuarie 2013 pentru consumatorii non-casnici. Transpunerea Directivei 2009/73/EC pentru piața gazelor naturale va fi efectuată conform termenilor stabiliți în decizia Consiliului Ministerial al Comunității Energetice din 6 octombrie 2011, iar pentru art. 9 al Directivei – conform deciziilor consiliului din 18 octombrie 2012 și 5 decembrie 2012.

160. Ca obiectiv specific pentru perioada 2013-2020, Republica Moldova va demara implementarea unui cadru de piață instituțional și operațional eficient atât pentru sectorul energiei electrice, cât și pentru cel al gazelor naturale cu actori de piață licențiați, înregistrați ca participanți pe piață și complet responsabili de acțiunile lor în cadrul zilnic de pe piață, însemnînd furnizare și consum conform aranjamentelor comerciale (bilaterale și/sau participarea pe piața spot).

161. Rezultatul așteptat este compatibilitatea pieței naționale cu piața regională/piața UE pentru a sprijini integrarea pieței și definirea prin aplicarea mecanismelor concurențiale a unui preț transparent, astfel susținînd atragerea investițiilor.

162. Măsurile necesare sînt:

- 1) crearea operatorului/operatorilor de piață pentru gaze naturale și energie electrică;
- 2) cooperarea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică și a operatorilor sistemului de transport și de sistem și, de asemenea, a operatorilor pieței, cu sprijinul deplin al grupurilor de lucru formate din reprezentanții părților interesate, pentru a crea:
 - a) cele mai adecvate mecanisme de echilibrare; aceste mecanisme vor asista operatorii de sistem la asigurarea în timp util a corectării dezechilibrelor dintre producție și consum și, de asemenea, vor defini obligațiile părților responsabile cu echilibrarea de a acoperi costul dezechilibrelor provocate;
 - b) cele mai adecvate produse de tranzacționare care să fie administrate de operatorii de piață pentru diverse perioade de timp: termen lung, scurt și foarte scurt;
- 3) cooperarea Agenției Naționale de Reglementare în Energetică, a operatorilor rețelei de transport și de sistem și a operatorilor pieței cu omologii lor din Comunitatea Energetică pentru crearea cadrului instituțional și operațional pentru alocarea capacităților transfrontaliere și managementul congestiilor.

163. Etapele implementării sînt:

- 1) crearea operatorilor pieței, inclusiv în cadrul operatorului rețelei de transport și de sistem, și dezvoltarea capacității lor administrative și a cadrului pentru tranzacționarea și înregistrarea contractelor bilaterale pînă în 2015;
- 2) înregistrarea, la necesitate, a unui operator unificat de piață ca entitate separată sau în proprietatea ambilor operatori ai rețelei de transport și de sistem pînă în 2015 și dezvoltarea cadrului pentru tranzacționare pe termen scurt și foarte scurt pînă în anul 2018;
- 3) integrarea în piața regională a pieței de energie electrică pînă în 2018 / 2020 și a pieței gazelor naturale pînă în 2016 / 2018.

164. Indicatorii de progres vor fi:

- 1) transpunerea componentelor pachetului trei energetic în legislația internă;
- 2) adoptarea modelului de piață în conformitate cu pachetul al treilea, cu liniile directoare și cu codurile de rețea, atunci cînd vor fi adoptate de ACER și, respectiv, de ENTSO-E, conform deciziilor existente și a celor așteptate ale Consiliului Ministerial al Comunității Energetice;
- 3) adoptarea codurilor de rețea la nivel național;
- 4) adoptarea foilor de parcurs pentru gaze naturale și energie electrică și a codurilor comerciale;
- 5) adoptarea unor reglementari ferme și orientate spre piață pentru electricitate și gaz natural.

165. Componentele impactului unui nou cadru de piață vor fi:

- 1) existența unui număr mai mare de participanți pe piețe, reducînd, prin urmare, concentrarea pieței, și limitarea poziției dominante pe piață deținută astăzi de energia electrică provenind din Ucraina, ca import de jure, și de electricitatea de la MGRES, ca import de facto;
- 2) un preț volatil, care va solicita dezvoltarea unui management al acoperirii și transferului riscului în cadrul instituțional intern al participanților pieței.

Mai multă fermitate a regulilor de piață, pe de o parte, și oportunități de afaceri mai atractive care vin odată cu integrarea țării în piața UE, pe de altă parte, vor obliga și stimula MGRES la o participare mai activă și mai responsabilă pe piața din Republica Moldova, în special componenta pieței privind mecanismele de echilibrare, oferind acestora șansa de a deveni o piață internă. De asemenea, o creștere a concurenței adusă de cîțiva noi participanți pe piață va determina o altă politică de preț din partea MGRES.

166. În ceea ce privește cadrul instituțional, Republica Moldova trebuie să-și construiască propriile instituții. În timp ce, pe de o parte, nu este rațional să-și creeze platforme proprii de alocare a capacităților transfrontaliere și pentru tranzacționarea energiei electrice, pe de altă parte, Moldova are nevoie de instituții puternice pentru administrarea capacităților transfrontaliere și a proceselor de tranzacționare și, de asemenea, pentru înregistrarea participanților și monitorizarea performanțelor piețelor. Folosirea oportunităților aduse de piețele regionale/piețele interne ale energiei nu va diminua responsabilitățile instituțiilor moldovenești. Din acest punct de vedere, ÎS „Moldelectrica” se va integra în mecanismele de coordonare regionale privind alocarea capacităților transfrontaliere și tranzacționarea energiei electrice.

Programul propus va necesita sprijinul donatorilor pentru a dezvolta capacitatea operatorilor de piață și pentru creșterea capacității Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică și, de asemenea, a operatorilor de transport și de sistem. Numai asigurarea cunoștințelor pentru dezvoltarea capacităților și regulilor va necesita o sumă de circa 5 milioane euro.

167. În timpul ultimului deceniu, piețele UE de gaze naturale și energie electrică au fost capabile să ofere prețuri medii, care sînt acum mai mici sau cel puțin la același nivel cu oferta curentă a furnizorilor din Republica Moldova. Pe piețele UE proporția dintre comerțul centralizat pe termen scurt și contractele bilaterale pe termen lung se deplasează în favoarea primelor.

Pentru a obține disponibilitatea unei energii accesibile, politica de tranzacționare a energiei din Republica Moldova pentru perioada 2013-2020 va combina prudent aceste două metode prin:

1) crearea celor mai bune alianțe pentru a spori puterea de negociere a prețurilor contractelor bilaterale; în timp ce integrarea în amonte a părților interesate din Moldova nu este fezabilă, luînd în considerare condiția lor financiară, integrarea în aval a furnizorilor tradiționali sau noi de energie va fi încurajată. Rezultatele așteptate sînt, în același timp, condiții mai bune pentru negocierea prețurilor și o securitate ameliorată a aprovizionării cu energie prin participarea capitalului lor la acționariatul utilităților existente și noi. Condițiile oferite și beneficiile obținute vor fi negociate cu atenție;

2) dezvoltarea abilităților și experienței pentru comercializarea anonimă prin accesarea platformelor comerciale mari ce aparțin piețelor UE, care oferă lichiditate și diminuarea șocului de preț. Participarea Republicii Moldova în comerțul centralizat poate fi organizată independent prin angajarea acestor servicii de platformă sau prin participarea în administrarea lor, ca și, de asemenea, prin înregistrarea participanților pieței la aceste platforme prin convenții de participare. Atunci cînd interconexiunile vor permite, zona de tranzacționare moldovenească poate adera la o piață regională.

168. Obiectivul principal al securității aprovizionării cu energie electrică în Republica Moldova poate fi atins nu doar prin diversificarea surselor de aprovizionare, dar și prin construirea unei capacități de generare. Construcția unei capacități adiționale de generare a energiei electrice, utilizînd cogenerarea, producerea doar a energiei electrice cu combustibil convențional și utilizînd sursele regenerabile, și care, în același timp, să minimizeze participarea financiară a statului, necesită o fundamentare a alternativelor și efectuarea celor mai bune alegeri. Pentru atragerea unor participanți privați în construcția capacităților de generare a energiei electrice sînt necesare:

- 1) îmbunătățirea climatului investițional;
- 2) dezvoltarea unui cadru de reglementare predictibil;
- 3) deschiderea și dezvoltarea pieței de energie;
- 4) demonstrarea unor acțiuni reale pentru realizarea noilor interconectări cu piețele UE;
- 5) încurajarea parteneriatului public-privat.

169. Republica Moldova intenționează mărirea capacității convenționale de generare a energiei cu 400 MW și înlocuirea capacității de 250 MW disponibile în prezent în mun. Chișinău ca producție în cogenerare. Aceasta înseamnă o capacitate nouă de 650 MW energie electrică produsă în cogenerare, la care se vor adăuga 400 MW generare în baza surselor regenerabile de energie. Principalul impact al noilor capacități de generare va fi asupra comportamentului de piață al surselor existente, în timp ce un alt impact va consta în consumul unui volum redus de gaze naturale, cu o îmbunătățire substanțială a eficienței. Pentru a putea face față creșterii consumului de energie electrică pînă în 2030, contribuția surselor regenerabile va crește pînă la 600 MW.

170. Indicatorii de progres vor fi reprezentați de:

1) autorizarea centralei electrice în cogenerare și execuția proiectului, cu conectarea și livrarea în rețea;

2) licitarea cu succes a capacităților pentru utilizarea sursei eoliene, executarea proiectelor, conectarea și generarea de energie electrică în rețea.

Realizarea ambelor obiective va asigura atingerea indicatorului de progres prevăzut în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”: 800 MW suplimentari instalați în sistem.

171. Cogenerarea, problemele privind sistemul centralizat de alimentare cu energie electrică,

inclusiv problema datoriilor acumulate în sectorul termoeenergetic, vor fi soluționate prin intermediul următoarelor măsuri:

- 1) transferul de active pentru lichidarea datoriilor existente;
- 2) crearea unei noi capacități în mun. Chișinău, în baza tehnologiilor eficiente de generare a energiei electrice și termice, inclusiv de tip „turbină cu gaz cu ciclu combinat”, cu o capacitate electrică de 650 MW, majorând astfel cu cca 450 MW capacitatea disponibilă existentă;
- 3) reevaluarea, reconstruirea și reabilitarea, acolo unde este fezabil, a sistemului de încălzire centralizată existent;
- 4) implementarea unui cadru de reglementare menit să evite diminuarea eficienței condiționate de competiția inutilă dintre sursele de încălzire;
- 5) implementarea unui cadru de reglementare care să sprijine cogenerarea, inițial prin tarife fixe, iar mai târziu printr-o schemă bonus.

172. Principalele rezultate așteptate sînt:

- 1) menținerea credibilității pieței și a viabilității agenților economici;
- 2) micșorarea facturilor pentru agentul termic;
- 3) transformarea producției de electricitate prin cogenerare în una competitivă.

173. Facilitarea unei dezvoltări durabile ca obiectiv de bază, însemnînd îmbunătățirea eficienței energetice care aduce bunăstare, confort pentru cetățeni, precum și economisirea energiei, contribuie la reducerea emisiilor de CO₂, se va efectua prin intermediul următoarelor măsuri:

- 1) dezvoltarea unor campanii de informare și sensibilizare a opiniei publice;
- 2) asigurarea fondurilor necesare pentru îmbunătățirea performanței energetice a clădirilor publice;
- 3) dezvoltarea unei piețe a contractelor bazate pe performanță pentru serviciile energetice.

174. Avansarea pe calea dezvoltării durabile prin utilizarea surselor regenerabile de energie se va realiza prin:

- 1) asigurarea unor scheme accesibile care să stimuleze investitorii;
- 2) asigurarea integrării în rețea, însemnînd conectarea, capacitatea de rezervă și dispecerizarea cu prioritate.

175. Acțiunile necesare și sursele financiare asociate²⁹ sînt următoarele:

²⁹Strategia sectorială de cheltuieli în domeniul energetic, 2013 – 2015.

1) Proiectul MOSEFF este susținut de BERD cu un buget de 20 milioane euro și va sprijini investițiile în domeniul eficienței energetice a întreprinderilor din Republica Moldova;

2) Programul de suport bugetar în domeniul reformelor sectorului energetic cu buget de 40 milioane euro ce reprezintă asistență financiară directă acordată bugetului de stat în schimbul implementării matricei de politici în domeniul sectorului energetic;

3) asistența tehnică pentru implementarea programului de suport bugetar cu un buget de 2,6 milioane euro va sprijini implementarea reformelor în domeniul energetic;

4) Proiectul „Energie și biomasă” cu un buget total de 14 mil. euro (UE) și 0,56 mil. euro (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare), obiectivul fiind peste 130 de grădinițe, școli, centre medicale, alte instituții publice rurale și peste 500 de gospodării casnice încălzite cu energie produsă local din biomasă.

5) Programul regional „SYNERGY” cu un buget total de 8 milioane euro, finanțat de Guvernul Greciei și de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională, destinat pentru susținerea unui mediu favorabil pentru investiții și creșterea securității energetice; consolidarea planificării în sectorul energetic la nivelul autorităților publice; îmbunătățirea eficienței energetice în clădiri rezidențiale și publice.

6) Proiectul „Întărirea capacităților pentru gestionarea durabilă a energiei” cu un buget de 1,6 milioane euro din partea Agenției Suedeze pentru Dezvoltare Internațională, sub formă de asistență tehnică destinată suportului Ministerului Economiei și Agenției pentru Eficiență Energetică pentru revizuirea Strategiei Energetice; elaborarea cadrului normativ în domeniul eficienței energetice și

SRE, elaborarea și implementarea planului de dezvoltare a capacităților instituționale ale beneficiarilor.

7) Proiectul „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova”, finanțat de Societatea Germană pentru Cooperare Internațională și de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare Internațională, cu un buget de 2,1 mil euro, scopul fiind oferirea asistenței tehnice pentru componenta „Eficiența energetică a clădirilor publice” etc.

176. Tabelul de mai jos prezintă indicatorii de progres pentru perioada 2013-2020 în domeniul securității energetice, deschiderii și conectării piețelor la UE, precum și cei referitori la eficiența energetică.

[lista](#)

VII. IMPLEMENTAREA, RAPORTAREA ȘI MONITORIZAREA STRATEGIEI

177. Pentru a asigura îndeplinirea indicatorilor de progres la timp și în concordanță completă cu legislația în vigoare, atribuțiile de gestionare și monitorizare, precum și obligațiile de raportare, trebuie să fie distribuite legal și eficient.

178. Indicatorii generali de progres pentru proiecte, care reprezintă cele mai simple elemente ale implementării Strategiei, sînt studiile de fezabilitate, proiectul tehnic și procesul de execuție a proiectului în sine. Dezvoltarea proiectelor reprezintă un proces în serie, iar conformitatea realizărilor cu termenele-limită ai indicatorilor de progres constituie o condiție pentru demararea lucrului în timp util la următorul indicator de progres. Fiecare realizare a unui indicator de progres în timpul planificat sporește șansele ca proiectul să fie finalizat la timp și într-o manieră adecvată. Desemnarea managerului de proiect pentru fiecare proiect reprezintă un atribut al conducerii fiecărei instituții abilitate cu dezvoltarea proiectului, administrația proiectului fiind responsabilă pentru raportarea în mod regulat Consiliului de administrație al instituției. Documentele tehnice ale proiectului vor fi supuse aprobării comitetului tehnico-economic al fiecărei instituții abilitate cu dezvoltarea proiectelor.

179. Cu toate acestea, fiecare proiect va fi parte a unui plan, domeniile principale din care planurile individuale decurg din Strategie fiind:

- 1) sprijinirea transportului energiei electrice, incluzînd dezvoltarea interconexiunilor;
- 2) asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale;
- 3) dezvoltarea noilor capacități de generare a energiei, inclusiv generarea energiei în baza surselor regenerabile de energie;
- 4) cogenerarea, sectorul de încălzire centralizată și soluționarea problemei datoriilor acumulate;
- 5) liberalizarea pieței, reglementarea bazată pe stimulente, cadrul de piață concurențial;
- 6) îmbunătățirea guvernării corporative, incluzînd abilitățile tehnice și de management, codul de conduită.

180. Nu toate aceste domenii vor fi abordate prin documente de politici în termeni de planificare, prin urmare, nu toate domeniile vor aparține Guvernului (Ministerului Economiei). Această abordare ia în calcul faptul că ministerul nu își poate asuma toate responsabilitățile, dar și faptul că o abordare diferită poate să nu fie conformă cu rolurile și activitățile definite de legislația primară. În cazul specific al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică este clar că aceasta nu va fi coordonată și monitorizată de către minister, ci de către Parlament. Aceste planuri vor fi bine definite la nivel individual și, de asemenea, comprehensive în sine, dar și coerente și cu alte planuri.

181. Împreună cu o coordonare internă a dezvoltării proiectelor în cadrul acestor planuri și luînd în considerare structura verticală diferită a coordonării ierarhice, este necesară o coordonare orizontală a planurilor, incluzînd aspectele de monitorizare, raportare și evaluare. Diverse planuri vor contribui la realizarea aceluiași obiectiv major sau specific și vor implica interacțiunea cu instituțiile care se află sau nu într-o relație ierarhică.

182. Documentele de politici generale vor permite coordonarea a mai multor planuri pentru realizarea obiectivului principal și ale celor specifice. Aceste documente de politici vor fi „Foaie de parcurs în domeniul energiei electrice pentru Republica Moldova pînă în anul 2030” pentru

acoperirea domeniilor 1), 3), 4) și 5), „Foaie de parcurs în domeniul gazelor naturale pentru Republica Moldova până în anul 2030” pentru acoperirea domeniului 2) și un plan specific de acțiune pentru domeniul 6) sub coordonarea integrală a Ministerului Economiei și monitorizarea de către Cancelaria de Stat. Pentru coordonarea implementării celor două foi de parcurs, două comitete diferite vor fi desemnate de Guvern. Conducerea celor două comitete va fi împărțită între reprezentanții Ministerului Economiei și Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică, reflectând astfel cele două autorități paralele, care trebuie să participe la procesul de coordonare. Statutul de membru va fi atribuit tuturor actorilor importanți din domeniul energiei electrice/termice, cel al gazului natural și protecției mediului. Cele două comitete se vor întruni trimestrial ca parte a implementării Strategiei și vor raporta semestrial Guvernului asupra implementării acesteia.

183. Celelalte două planuri naționale principale, Planul național de acțiuni pentru eficiență energetică și Planul național de acțiuni în domeniul energiei regenerabile, sînt documente care implică un proces de raportare/monitorizare dublu: Guvernului și Secretariatului Comunității Energetice. Prevederile acestor două documente vor fi conforme cu stipulările Strategiei energetice și a celorlalte documente legislative și normative în vigoare, cît și cu standardele de raportare/planificare ce decurg din angajamentele aderării la Tratatul Comunității Energetice.

184. După aprobarea de către Guvern a Strategiei și celor două foi de parcurs derivate din Strategie ca planuri de acțiune pe termen mediu, administrarea, reprezentativitatea și responsabilitatea implementării acestora se va repartiza asupra unor entități diferite, ca, de altfel, și atribuțiile de raportare și monitorizare. Atunci cînd pîrghiile de implementare și termenele-limită sînt legate de politicile de energie, atributul monitorizării îi va aparține Guvernului. Acesta este cazul domeniilor 3) și 4). Întrucît atribuțiile gestionării și monitorizării acestor planuri se pot afla în conflict și dezvoltarea proiectului necesită capacități speciale de management, acolo unde este implicată proprietatea publică este necesară crearea unei entități juridice, care să îndeplinească un obiectiv definit pe un orizont de timp limitat, acolo unde se prevede doar proprietatea privată (în mod sigur este cazul generării bazate pe utilizarea energiei regenerabile) organizarea licitațiilor și monitorizarea planurilor se vor afla în responsabilitatea Ministerului Economiei.

185. Dacă aspectele de implementare țin de conformitatea cu reglementarea, atribuțiile de administrare i se conferă Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică. La baza definirii domeniului și calendarului de implementare va fi elaborat Planul strategic instituțional al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică, atribuțiile de aprobare și monitorizare aparținînd Parlamentului.

186. În cazul transportului energiei electrice, rolul de planificare și responsabilitățile de administrare a implementării aparțin Ministerului Economiei prin intermediul ÎS „Moldelectrica”. Există instrumente definite prin lege, cum ar fi planul de investiții și planuri de perspectivă. Atribuțiile de planificare ale ÎS „Moldelectrica” includ, de asemenea, capacitatea de generare, care înseamnă crearea unei conexiuni cu domeniile 3) și 4). Din punctul de vedere al politicilor energetice, atribuția de monitorizare îi este conferită Guvernului (Ministerului Economiei) prin reprezentanții acestuia în Consiliul de Administrație, iar din punct de vedere al reglementării (inclusiv al aspectelor financiare ca investițiile, utilizarea ratei congestiei și tarifului de transport) atribuțiile îi sînt conferite Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică.

187. În domeniul securității aprovizionării cu gaze naturale, toate atribuțiile referitoare la planificare și execuție aparțin Ministerului Economiei prin intermediul SA „Moldovagaz”. În urma separării activităților, rolurile vor fi divizate conform separării instituționale a transportului, distribuției și furnizării. Din perspectiva politicii, atribuția monitorizării aparține Guvernului (Ministerului Economiei) prin reprezentanții acestuia în Consiliul de administrație, iar din punctul de vedere al reglementării (inclusiv al aspectelor financiare ca investițiile, utilizarea ratei congestiei și tariful de transport) atribuțiile îi sînt conferite Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică.

188. Evaluarea indicatorilor de progres este un proces atît calitativ, cît și cantitativ. Activitatea de evaluare cantitativă va fi atribuită entităților autorizate independente, în timp ce colectarea datelor primare și procesate va fi efectuată de entități publice specializate, cum este Agenția Națională

pentru Reglementare în Energetică. Evaluarea indicatorilor progresului calitativ va constitui rezultatul activității entităților ce monitorizează în baza raportării de către entitățile de implementare.

VIII. CONCLUZII

189. Prezenta Strategie are în vedere realitățile din sectorul energetic al țării, recunoscând situația geopolitică inevitabilă și moștenirea incontestabilă aflate la baza acestor realități. Factorii de decizie actuali și viitori vor formula și vor implementa cu fermitate contramăsurile necesare pentru consecințele acestor realități, dacă acestea sînt negative sau reprezintă o amenințare, și trebuie să găsească soluții la noile provocări. Atunci cînd soluțiile sînt identificate, vor fi selectate cele mai accesibile alternative.

190. Provocarea implementării acquis-ului în baza obligațiilor ce decurg din aderarea la Comunitatea Energetică și din parteneriatul cu UE este acceptată ca o condiție suplimentară în elaborarea Strategiei. Cu toate acestea, trebuie recunoscut faptul că acquis-ul comunitar nu a fost elaborat în baza modelelor foarte abstracte, ci în conformitate cu o abordare medie a statelor membre ale UE în ceea ce privește necesitățile, nivelul de dezvoltare atins și experiența din trecut, ceea ce, în general, trebuie să facă pașii mai accesibili. Acquis-ul în sine este menit să asigure o creștere economică stabilă în UE și bunăstarea cetățenilor. Aparținînd comunității internaționale, tratatelor și asocierilor, Republica Moldova trebuie și poate folosi experiența prevederilor acquis-ului energetic și în domeniul concurenței, ca parte a acquis-ului general al UE, cu scopul de a găsi soluții pentru problemele proprii în domeniul energetic. Implementarea acquis-ului trebuie să fie folosită ca un vehicul eficient și sigur pentru integrarea pieței de energie a Republicii Moldova în cea a pieței de energie internă a UE.

191. Integrarea în piața internă de energie a UE va plasa Republica Moldova în poziția de a împărți cu părțile contractante ale Comunității Energetice și statele membre UE atât beneficiile, cît și riscurile specifice pentru o comunitate mare. Dar cel mai important este faptul că Republica Moldova nu se va confrunta de una singură cu provocările energetice existente și va beneficia cu siguranță de calitatea de membru al unei comunități energetice mari. Utilizînd mecanismele de cooperare în mod înțelept și în timp util, Republicii Moldova îi va fi permis să maximizeze beneficiile complementarității platformei sale de generare a energiei electrice cu capacitățile de generare din Balcanii de Vest și să reducă riscurile de securitate energetică manifestate în această regiune și cele datorate particularităților Republicii Moldova³⁰.

³⁰Principalele particularități sînt dependența Balcanilor de energia din resurse hidro și dependența Republicii Moldova de resurse de gaz.

192. Apartenența la o comunitate mare aduce beneficiile de a evolua într-un spațiu comercial mare, cu o evoluție mult mai stabilă și previzibilă a aprovizionării cu resurse energetice și a costurilor legate de achiziții. Principiul fundamental al liberei circulații a mărfurilor, cerințele reglementărilor pentru a asigura condițiile egale de activitate, precum și conductele interconectate de gaze și rețelele de energie electrică vor oferi economiei Republicii Moldova acces concurențial la principala resursă economică a creșterii economice și o componentă indispensabilă a bunăstării cetățenilor – energia.

193. Accesul pe piața internă de energie din UE, atunci cînd Republica Moldova va fi efectiv integrată prin intermediul infrastructurii, reglementării și practicilor, va duce la o securitate a aprovizionării, bazată pe o concurență loială și durabilitate. Republicii Moldova îi va fi permis atât să valorifice potențialul platformei sale de generare a energiei electrice, cît și să consolideze rolul său de culoar de tranzit al energiei electrice și al gazelor naturale.

194. Asimilarea celor mai bune practici UE este cea mai bună cale de integrare efectivă și eficientă a pieței. Cu toate acestea, înainte de asimilare, practicile trebuie să fie evaluate în ceea ce privește aplicabilitatea lor și valoarea reală pe care o aduc. Ca practici trebuie să fie înțelese nu numai reglementările tehnice și comerciale și crearea infrastructurii, dar și excelența guvernantei corporative, responsabilitatea și administrarea prudentă și profitabilă a activelor, precum și

poziționarea strategică inteligentă a jucătorilor și a părților interesate pe piața internă.

195. Este adevărat că piețele individuale ale statelor membre UE au avut mai multe curențe atunci cînd în ultimul deceniu au implementat strategiile sale, dar acestea au fost mai degrabă din cauza unor erori individuale, cum ar fi o transpunere incompletă a directivelor, elaborarea inadecvată a reglementărilor, implementarea defectuoasă a cadrului instituțional, o lipsă de fundamentare tehnică, matematică și juridică, lipsă de conștientizare, interferență politică și, prin urmare, acest lucru nu dovedește că acquis-ul eșuează, ci mai degrabă arată abateri de la acesta.

196. În special, sînt importante resursele energetice și piețele interne din țările vecine: Ucraina și România. Strategiile energetice în ambele țări provin din perioada anterioară punerii în aplicare a pachetului trei energetic³¹, precum și a pachetului de măsuri în domeniul schimbărilor climatice și al energiei. Ambele țări, în prezent, sînt în proces de revizuire a strategiilor. Elementele relevante pentru Strategia Republicii Moldova referitor la aceste piețe sînt:

¹ Strategia energetică a Ucrainei din 2006, Strategia energetică a României din 2007.

1) adoptarea în anul 2012 a noii legi a energiei electrice și a gazelor naturale în România, care este însoțită de o foaie de parcurs pentru liberalizarea deplină a piețelor de energie electrică și a gazelor naturale, proces care va dura pînă în anul 2017 (cu o prelungire posibilă pînă în 2018), cu un termen intermediar pentru consumatori noncasnici. Evoluția prevederilor legislative și normative, care abordează exportul gazelor naturale și eliminarea progresivă a prețurilor reglementate pentru energie electrică și gaze naturale, este importantă pentru Republica Moldova în vederea planificării integrării piețelor din Republica Moldova și României în cadrul Comunității Energetice și negocierii importurilor de gaze naturale pe direcția Vest;

2) procesul curent de dezvoltare a infrastructurii de transport a energiei electrice³² și rețehnologizarea sistemului de generare a energiei electrice bazate pe cărbune și resurse nucleare în Ucraina, sprijinit de BERD și BEI, precum și de peste jumătate din mijloacele de finanțare din partea Facilității de investiții pentru vecinătate în Ucraina.

³² Proiectele de rețea de transport elaborate de Ukrenergo și coridorul preconizat de transport pentru a conecta centralele de acumulare prin pompă și centralele nucleare.

197. Parteneriatul strategic politic și economic cu țările care nu sînt membre ale UE rămîne critic pentru Republica Moldova. Permanentă schimbare și regroupare a alianțelor în regiunea Mării Negre și a Asiei Centrale și impactul său evident în domeniul energetic din Moldova necesită o prezență mult mai activă la mesele de negociere în ceea ce privește lansarea proiectelor de infrastructură și reconstrucția, în consecință, a coridoarelor de tranzit. Rusia, Ucraina, Azerbaidjan, Turcia, România, Bulgaria, precum și Grecia, Ungaria și Slovacia vor reprezenta centrul atenției Republicii Moldova în anii următori. Totodată, în multe cazuri, interesele transnaționale și omniprezența companiilor multinaționale sînt coordonate importante ale relațiilor în domeniul energetic, iar zona Mării Negre și Asiei Centrale nu reprezintă o excepție. Republica Moldova va examina cu atenție oportunitățile de colaborare la nivel politic, tehnic și comercial cu guvernele, companiile multinaționale, operatorii și organizațiile din această zonă geopolitică, în baza înțelegerii intereselor acestora și în interesul realizării avantajului reciproc.

[anexa nr.1](#)

[anexa nr.2](#)

[anexa nr.3](#)

[anexa nr.4](#)

[anexa nr.5](#)

